

Karelia-ammattikorkeakoulu
Tradenomi

Tilinpäätöksen esitysmateriaalien kehittäminen Lieksan kaupungille

Tuomas Horttanainen

Opinnäytetyö, maaliskuu 2025

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Maaliskuu 2025
Liiketalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä
Tuomas Horttanainen

Nimeke
Tilinpäätöksen esitysmateriaalien kehittäminen Lieksan kaupungille

Toimeksiantaja
Lieksan kaupunki

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia tilinpäätöksen esitysmateriaalit Lieksan kaupungin käyttöön. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön myötä kaupungilla olisi valmiit Kirjanpitolautakunnan ohjeistuksen mukaiset esitysmateriaalit, joita voitaisiin sellaisenaan käyttää tilinpäätöksessä. Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee kunnan tehtäviä, toimintaa sekä taloutta.

Opinnäytetyö tehtiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Materiaalit laadittiin suurimmalta osin Microsoft Excel -työkalulla ja niiden laatimisessa hyödynnettiin Lieksan kaupungin taloushallinnon raportoinnin järjestelmää UDP:tä. Tilinpäätöksen data ja tunnusluvut haettiin UDP-ohjelmasta, jonka jälkeen ne aseteltiin haluttuun muotoon Excelin funktioita hyödyntäen. Lisäksi sivuosassa on kaupungin sisäiseen käyttöön tulevat esitysmateriaalit, jotka eivät sisälly tilinpäätökseen. Nämä laadittiin Excelissä ja PowerPointissa.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana päästiin tavoitteeseen materiaalin luonnissa. Projektin tuloksena Lieksan kaupungilla on käytössä esitysmateriaalit, jotka se voi sisällyttää tilinpäätökseen. Tavoitteeseen materiaalien täydellisestä automatisoinnista, jossa kaikki tarvittava tieto pystyttäisiin hakemaan puhtaasti Excel-kaavoja käyttäen, ei onnistuttu pääsemään, vaan osa tiedoista joudutaan syöttämään käsin raportointiohjelma UDP:n toiminnan takia.

Kieli
suomi

Sivuja 49
Liitteet 1
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
tilinpäätös, kunta, raportointi

THESIS
March 2025
Degree Programme in Business Economics

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 13 260 600

Author

Tuomas Horttanainen

Title

Development of Financial Statement Presentation Material for the City of Lieksa

Commissioned by

City of Lieksa

Abstract

The purpose of this thesis was to develop presentation materials for financial statements for the city of Lieksa. The target was that as a result of this thesis, the city would have presentation materials that align with the instructions of the Accounting Board of Finland, which could then be used in the financial statements. The literature review of this thesis goes over the tasks, operation and finances of a municipality.

The thesis was conducted as a practice-based thesis. The material was mostly prepared with Microsoft Excel with the help of UDP, the financial reporting system used by the city of Lieksa. The data and key figures were retrieved from UDP, after which they were set in the wanted format, using Excel functions. A secondary part of the project was to build internal presentation materials that are not included in the financial statements. This material was prepared in Excel and PowerPoint.

During the practice part of the thesis, the target of creating the material was reached. As a result of this project, the city of Lieksa has presentation materials that it can include in the financial statements. The target of completely automating the materials, in which all the needed information could be retrieved purely by using Excel functions, could not be reached, as some information need to be put in manually because of how the reporting system UDP works.

Language

Finnish

Pages 49

Appendices 1

Pages of Appendices 2

Keywords

financial statements, municipality, reporting

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Opinnäytetyön tausta	5
1.2	Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaus.....	5
1.3	Tutkimusmenetelmä	6
1.4	Aikaisemmat opinnäytetyöt	7
1.5	Opinnäytetyön rakenne.....	8
2	Kunnan tehtävät, toiminta ja hallinto	8
2.1	Kunnan tehtävät.....	8
2.2	Kunnan hallinto	10
2.2.1	Kunnanvaltuusto	11
2.2.2	Kunnanhallitus	12
3	Kuntatalous.....	12
3.1	Kunnan talouden suunnittelu	12
3.2	Kunnan toiminnan rahoitus	17
3.2.1	Verotulot	17
3.2.2	Valtionosuudet	18
3.3	Kunnan talouden raportointi.....	19
3.3.1	Toimintakertomus	21
3.3.2	Tilinpäätöslaskelmat	23
4	Projektin raportointi	26
4.1	Projektsuunnitelma	27
4.1.1	Projektin suunnittelu ja aloitus	27
4.1.2	Aineiston keruu	29
4.1.3	Materiaalin suunnittelu.....	30
4.1.4	Materiaalin kehittäminen.....	31
4.1.5	Projektin lopetus	38
5	Pohdinta.....	40
5.1	Projektin tavoitteiden arviointi	40
5.2	Käytännön oppi ja projektin hallinta	42
5.3	Vertailua aiempiin opinnäytetöihin	43
5.4	Haasteet ja ongelmanratkaisu	45
5.5	Kehitysideat tulevaisuutta varten	45
5.6	Eettisyys ja luotettavuus	46
	Lähteet.....	48

Liitteet

Liite 1 Excel-tiedoston käyttöohje

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta

Idea opinnäytetyölle syntyi, kun tiedustelin Lieksan kaupungin talousjohtajalta, mikäli heidän toiminnassaan on jotain ajankohtaista, josta voisin tehdä opinnäytetyön. Selvisi, että kaupungilla oli puute tilinpäätöksen taulukoiden pohjista. Valmiiden taulukkopohjien puute on tuonut jo valmiiksi työlääseen tilinpäätösprosessiin lisää vaikeuksia, sillä tilinpäätöksen laatijat ovat joutuneet käyttämään aikaa myös niiden tekemiseen kaiken muun normaalin työn lisäksi. Sen lisäksi, että tilinpäätökseen on haettu oikeita tietoja, on siis jouduttu käyttämään aikaa myös taulukoiden muotoiluun ja siihen, kuinka ne tulee tilinpäätöksessä esittää. Tilinpäätöstaulukoiden lisäksi kaupungilla oli puutetta valmiista esityspohjista, joita voitaisiin hyödyntää, kun tilinpäätöksestä sekä menneestä tilikaudesta halutaan esittää muille asianomaisille, kuten kunnanvaltuustolle ja -hallitukselle.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja rajaus

Opinnäytetyön aiheeksi tuli tilinpäätökseen tarvittavien taulukkopohjien tekeminen sekä valmiiden esityspohjien tekeminen tilinpäätöstietojen esittämiseen eri sidosryhmille. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda kyseiset materiaalit Lieksan kaupungin käyttöön seuraavaa tilinpäätöstä ajatellen.

Opinnäytetyön tietoperustana käytetään kunnan talouden sekä talousviestinnän kirjallisuutta. Kuntataloudesta löytyy niin eroja kuin yhtäläisyyksiä yritystalouden kanssa, joita käydään läpi tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa.

Opinnäytetyön tavoitteet ja sen aikana luodut materiaalit pohjautuvat tähän teoriaan, sillä tilinpäätös siitä luodut esitykset ovat olennainen osa kunnan taloutta sekä talousviestintää.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö perustuu konkreettisen materiaalin laatimiseen Lieksan kaupungin taloushallinnon käyttöön, joten siinä käytetään toiminnallista tutkimusmenetelmää. Raportissa käsitellään sitä, kuinka tämä toiminnallinen osuus on suoritettu.

Toiminnallinen osuus on luonteeltaan projektityötä. Projektin onnistumiseen vaaditaan sitä, että ennen sen aloittamista se suunnitellaan kattavasti muun muassa laatimalla projektisuunnitelma. Sen lisäksi projektin etenemistä on hyvä monitoroida koko sen keston ajan. Tällöin pysytään jatkuvasti kartalla siitä, kuinka projektin aikataulussa pysytään. On myös tärkeää raportoida riittävän usein projektin etenemisestä asianomaisille henkilöille, jotta voidaan esimerkiksi reagoida mahdollisiin ongelmiin. Myös riskien analysointi on osa onnistunutta projektisuunnitelmaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 48–49).

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoitteena on nykyisten toimintatapojen kehittäminen. Kehittämisellä tarkoitetaan prosessia, jonka aikana pyritään pääsemään tiettyihin projektin alussa määriteltyihin tavoitteisiin ja jonka onnistuminen arvioidaan sen mukaan, kuinka hyvin edellä mainittuihin tavoitteisiin lopulta päästään (Toikko & Rantanen 2009, 14). Tässä raportissa käydään läpi projektityötä Toikon ja Rantasen kuvaamalla tavalla.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus suoritetaan noin kahden kuukauden mittaisen ajanjakson aikana Lieksan kaupungilla. Tämän jakson aikana laaditaan projektisuunnitelma, jossa käydään läpi sitä, kuinka materiaalit aiotaan luoda, miten se rajataan sekä muu siihen liittyvä informaatio. Tämä ajanjakso käydään raportissa kattavasti läpi.

Projektisuunnitelman olennainen osa oli päättää se, mitä kaikkea materiaalia halutaan tehdä Lieksan kaupungilla työskentelyn ajan kuluessa. Toiminnallisen osuuden rajausta käydään tarkemmin läpi siitä raportoivassa luvussa.

1.4 Aikaisemmat opinnäytetyöt

Salla Lammisen opinnäytetyö Kuntalaislähtöinen talousohjaus (2009) käsittelee kunnallistalouden rakenteita, jotka ovat oleellisena osana tätäkin opinnäytetyötä. Lamminen käy läpi opinnäytetyössään kunnan taloutta, sen raportointia, tilinpäätöstä sekä siihen liittyviä tunnuslukuja. Sen lisäksi opinnäytetyössä käydään läpi yleisesti kunnan toimintaa, sen tehtäviä sekä kunnan toiminnan organisointia. Opinnäytetyössään Lamminen käyttää kohteenaan Kirkkonummen kuntaa.

Juha-Pekka Virtasen opinnäytetyössä Taloushallinnon raportoinnin kehitys (2021) tehdään katsaus siihen, miten raportointi on kehittynyt taloushallinnon alalla vuosien aikana, sekä mitä millaiselta talousraportoinnin tulevaisuus mahdollisesti näyttää. Virtasen opinnäytetyö on tästä opinnäytetyöstä poiketen tehty painottaen yksityisen sektorin talousraportointia, mutta kuten tässä opinnäytetyössä tullaan sivuamaan, yksityisen ja julkisen sektorin taloushallinnosta löytyy runsaasti yhtäläisyyksiä. Taloushallinnon raportointi on olennainen osa niin kunnan kuin yrityksen toimintaa.

Virtanen käy opinnäytetyössään läpi muun muassa sisäisen ja ulkoisen raportoinnin eroja. Myös tässä opinnäytetyössä kuvataan kunnan niin sisäistä kuin ulkoista talousraportointia. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus pohjautuu olennaisesti kunnan talouden raportointiin, tilinpäätöstietojen ollessa olennainen osa ulkoista raportointia niin yksityisen kuin julkisen sektorin toimijoilla. Virtanen käy opinnäytetyössään syvemmin läpi raportoinnin historiaa sekä tulevaisuutta kuin tässä raportissa.

Katariina Lukkarisen opinnäytetyö Kuopion kaupungin tiedolla johtamisen tarpeet taloushallinnon näkökulmasta (2019) käsittelee taloushallinnon raportointia Kuopion kaupungin näkökulmasta. Opinnäytetyössä selvitetään kehittämisen kohteita kaupungin raportoinnissa.

1.5 Opinnäytetyön rakenne

Tämä raportti koostuu kahdesta teorialuvusta, joissa käsitellään opinnäytetyön aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Sen lisäksi raportissa käydään kattavasti läpi sitä, kuinka opinnäytetyön toiminnallinen osuus suoritettiin ja mitä eri vaiheita siihen liittyi. Lopuksi pohdintaluvussa käydään läpi sitä, miten opinnäytetyölle alun perin annettuihin tavoitteisiin päästiin.

Luvussa 2 käydään läpi kunnan tärkeimpiä tehtäviä. Luvussa tuodaan esiin sitä, kuinka kunta järjestää oman toimintansa ja millaisia vastuualueita sen toiminnassa on. Kuntien toiminta perustuu hyvin pitkälti lakiin, joten kirjallisuus on lakipainotteista. Luvussa 3 perehdytään tarkemmin kunnan toimintaan taloudellisesta näkökulmasta. Luvussa kerrotaan, millaisia velvoitteita kunnalla on esimerkiksi talouden suunnittelun ja raportoinnin näkökulmasta. Luvussa verrataan kunnan taloushallintoa yritystoimintaan tarkastelemalla niissä olevia eroja ja yhtäläisyyksiä.

Luku 4 käsittelee opinnäytetyön toiminnallista osuutta. Luvussa raportoidaan kahden kuukauden mittaisen projektin toteutusta. Siinä esitetään projektille sen alussa asetetut tavoitteet, miten tilinpäätösmerkinnät konkreettisesti luotiin sen aikana, sekä millaiseen lopputulemaan päästiin. Lopuksi raportin viimeisessä luvussa pohditaan tarkemmin opinnäytetyön kulkua niin toiminnallisen osuuden kuin koko opinnäytetyön kannalta. Miten niiden tavoitteisiin päästiin, mitä konkreettista hyötyä toimeksiantajalle on ollut ja mitä osaamista opinnäytetyön tekeminen on tuonut, sekä millaisia kehityskohteita mahdollisesti vielä olisi.

2 Kunnan tehtävät, toiminta ja hallinto

2.1 Kunnan tehtävät

Suomen kuntien hallinto perustuu itsehallintoon kunnan asukkaiden keskuudessa. Laissa säädetään kuitenkin yhteisistä perusteista, joita jokaisen kunnan on noudatettava. (Suomen perustuslaki, 121 §.)

Kunnan tehtävät voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen. Lakisääteisiin tehtäviin, kunnan itselleen ottamiin tehtäviin sekä sopimukseen perustuvia tehtäviä, joita kunta on ottanut itselleen hoitaakseen. (Kuntalaki, 7 §.)

Kunnan suurimpia tehtäväkokonaisuuksia ovat esimerkiksi koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäminen, maankäyttöön ja kaavoitukseen liittyvät tehtävät ja kiinteistöpalvelut, kuten vesi- ja jätehuolto sekä katujen rakentaminen ja niiden ylläpito. (Valtiovarainministeriö 2024.)

Kuntien itsehallinnolliset tehtävät, eli tehtävät, joista ei ole laissa erikseen säädetty, muodostavat pienen osan kuntien kaikista tehtävistä. Pienemmillä kunnilla on yleensä vielä pienempi osuus itsehallinnollisia tehtäviä suhteessa lakisääteisiin tehtäviin. Myös itsehallinnollisilla tehtävillä on kuitenkin merkitystä kunnan toiminnassa, sillä ne vaikuttavat suuresti esimerkiksi asukkaiden viihtyvyyteen kunnassa. Kuntien itsehallinnolliset tehtävät liittyvät esimerkiksi elinkeinoelämän sekä työllisyyden parantamiseen kunnassa, asuntojen tarjoamiseen kuntalaisille, sekä erilaisen kansalais- ja poliittisen toiminnan tukemiseen. (Valtiovarainministeriö 2015, 25.)

Kunnan lakisääteiset tehtävät voidaan jakaa pakollisiin ja vapaaehtoiisiin tehtäviin. Pakolliset lakisääteiset tehtävät ovat tehtäviä, joista on säädetty laissa ja jotka kunta on velvollinen hoitamaan. Vapaaehtoisilla lakisääteisillä tehtävillä tarkoitetaan niitä kunnan tehtäviä, joissa kunnan johdolle jää harkintavaltaa sen suhteen, haluaako se niitä järjestää vai ei. Mutta mikäli tehtävä aiotaan hoitaa, se tulee tehdä lain mukaisesti. (Anttiroiko, Haveri, Karhu, Ryyänen & Siitonen 2007, 59.)

Esimerkki kunnan pakollisesta lakisääteisestä tehtävästä on perusopetuksen järjestäminen. Kunta on velvollinen järjestämään alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, sekä esiopetusta vuonna ennen oppivelvollisuusiän alkamista. Kunta voi järjestää perusopetuksen joko itse, yhdessä muiden kuntien kanssa, tai ne voidaan hankkia muulta taholta. Kunta

kuitenkin on vastuullinen siitä, että perusopetus järjestetään lainmukaisesti. (Perusopetuslaki 4 §.)

Perusopetusta kunnassa voi järjestää kunnan sijaan rekisteröity yhteisö, säätiö tai valtio. Rekisteröity yhteisö tai säätiö voi saada valtioneuvostolta luvan perusopetuksen järjestämiseen, kun se on siitä sopinut kunnan kanssa. Luvan hakijan tulee myös osoittaa, että sillä on sekä ammatilliset että taloudelliset valmiudet järjestää asianmukaista opetusta. Opetuksen järjestämisen syynä ei saa olla taloudellisen voiton tavoittelu. (Perustuslaki 7–8 §.)

Kunnalla on myös lakisääteinen velvoite järjestää terveydensuojelua, jolla taataan asukkaille terveellinen elinympäristö. Terveydensuojeluun kuuluvista tehtävistä huolehtii kunnan nimeämä lautakunta tai muu toimielin. Kunnanvaltuusto voi halutessaan antaa tälle terveydensuojeluviranomaiselle oikeuden siirtää toimivaltaa alaiselleen. (Terveydensuojelulaki 6–7 §.)

Sen sijaan vapaaehtoiseksi lakisääteiseksi tehtäväksi voidaan luonnehtia esimerkiksi seuraavia opetusasteita peruskoulun jälkeen. Kunnalla ei ole velvollisuutta ylläpitää lukiota, ammatillista opetusta tai korkeakouluja, mutta mikäli se päättää sitä järjestää, siinä on noudatettava lain tuomia velvoitteita. (Anttiroiko ym. 2007, 60.)

2.2 Kunnan hallinto

Kunnan hallinnon organisaatio koostuu tietyistä toimielimistä, jotka rakentuvat kuntalaisia edustavista luottamushenkilöistä. Toimielimet vastaavat kunnan toiminnasta ja sen valvonnasta. Kunnan toimielimiä ovat esimerkiksi kunnanvaltuusto, kunnanhallitus ja tarkastuslautakunta. (Anttiroiko ym. 2007, 69–70.)

2.2.1 Kunnanvaltuusto

Päätösvaltaa kunnassa käyttää kunnanvaltuusto. Valtuusto on kunnan ylin toimielin, joka vastaa kunnan toiminnasta ja sen tuottamista palveluista.

Valtuustoon valitaan valtuutetut sekä varavaltuutetut kerralla neljäksi vuodeksi kuntavaaleissa. Se, kuinka paljon valtuutettuja kuntavaaleissa valitaan, riippuu kunnan asukasluvusta. (Kuntalaki, 14–16 §.)

Asukasluku	Valtuutettuja vähintään
enintään 5 000	13
5 001–20 000	27
20 001–50 000	43
50 001–100 000	51
100 001–250 000	59
250 001–500 000	67
yli 500 000	79

Taulukko 1. Kunnanvaltuutettujen vähimmäismäärä asukasluvun mukaan (Kuntalaki 16 §).

Kuntalain 14 §:ssä on säädetty kunnanvaltuuston tehtävistä. Pykälässä luetellaan seuraavista valtuuston päätettävistä asioista:

- 1) Kuntastrategiasta
- 2) Hallintosäännöstä
- 3) Talousarviosta ja taloussuunnitelmasta
- 4) Omistajaohjauksen periaatteesta ja konserniohjeesta
- 5) Liikelaitokselle asetettavista toiminnan ja talouden tavoitteista
- 6) Varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteista
- 7) Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista
- 8) Palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista
- 9) Takaussitoumuksen tai muun vakuuden antamisesta toisen velasta
- 10) Jäsenten valitsemisesta toimielimiin
- 11) Luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista
- 12) Tilintarkastajien valitsemisesta
- 13) Tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta
- 14) Muista valtuuston päätettäviksi säädettyistä ja määrättyistä asioista

2.2.2 Kunnanhallitus

Kunnanhallitus johtaa kunnan hallintoa sekä taloudenhoitoa. Sen lisäksi se vastaa kunnanvaltuuston tekemien päätösten valmistelusta, niiden täytäntöönpanosta sekä valvoo niiden laillisuutta. (Säilä, Hellén-Toivanen, Pakkanen, Kääriäinen & Urrila 2008, 17.)

Kunnanhallituksen alaisuudessa kunnan hallinnosta, taloudesta sekä muusta toiminnasta vastaa myös kunnanjohtaja tai pormestari. Kunnanjohtaja on kuntaan virkasuhteessa, sen sijaan pormestari toimii luottamushenkilönä. Olennaisimpia kunnanjohtajan tai pormestarin tehtäviä ovat yhdessä kunnanhallituksen kanssa vastata laskentatoimen järjestämisestä sekä tilinpäätöksen laatimisesta kunnassa. (Säilä ym. 2008, 18.)

3 Kuntatalous

3.1 Kunnan talouden suunnittelu

Kunta viestii kuntalaisille sekä kuntia valvoville toimielimille muun muassa talousarviolla ja taloussuunnitelmalla. Talousarvio- ja suunnitelma ovat kunnan toimintaa ohjaavia asiakirjoja, jotka laaditaan toteuttamaan kuntastrategiaa ja joita hyödynnetään kunnan tehtävien hoitamisen turvaamiseen. (Kuntalaki 410/2015, 110 §.)

Talousarviolla- ja suunnitelman pääimmäiset tehtävät ovat palvelutoiminnan sekä mahdollisten investointihankkeiden kokonaisuuden kuvaaminen, eri hankkeiden tulojen ja menojen arviointi sekä kunnan varsinaisen toiminnan ja investointien rahoitussuunnitelmien osoittaminen. (Korento & Ylitalo 2022, 10.)

Taloussuunnittelu kunnassa on luonteeltaan erilaista kuin esimerkiksi yritystoiminnassa, sillä kunnan tulojen keräämisen tavoite ei ole voiton maksimointi, vaan sen tarkoituksena on rahoittaa kunnassa järjestettävää

toimintaa (Myllyntaus 2002, 10). Kunnan taloussuunnittelulla on paljon yhtäläisyyksiä yrityksen talouden suunnitteluun, mutta voittoa tavoittelemattomuus sekä se, että laissa määritellään laajasti siitä, mitä toimintaa kunnissa pitää järjestää, määrittää suuntaviivat kunnan taloussuunnittelulle. Kunnan toiminnassa ei ole samanlaista vapautta tehdä päätöksiä kuin yritystoiminnassa.

Kunnan taloussuunnittelua johdetaan ja ohjataan viidellä eri periaatteella: tasapainoperiaatteella, brutto- ja nettoperiaatteella, suorite- ja realisointiperiaatteella, täydellisyysperiaatteella sekä kehysbudjetointiperiaatteella.

Tasapainoperiaate

Tasapainoperiaatteen mukaan kunnan on pidettävä taloutensa tasapainossa: kunnan on huolehdittava siitä, että sen tulorahoitus riittää pitämään kunnan maksuvalmiina ja että kunnan toiminnat ja hankkeet ovat sellaisia, että ne ovat realistisia suhteessa käytettävissä oleviin varoihin. (Korento & Ylitalo 2022, 19–20.)

Bruttoperiaate

Bruttoperiaatteella tarkoitetaan kunnan menojen ja tulojen budjetointia erillisinä määrärahoina ja tuloarvioina. Bruttoperiaatetta käytetään usein sellaisissa tehtävissä, jotka rahoitetaan verorahoilla. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Nettoperiaate

Nettoperiaatteella puolestaan tarkoitetaan sellaista talousarvion menettelyä, jossa sitovuus määräytyy tulojen ja menojen erotuksena. Tätä periaatetta käytetään sellaisissa tehtävissä, joiden rahoitus tapahtuu palveluista saaduista myynti ja maksutuloista. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Suoriteperiaate

Kun puhutaan menojen suoriteperiaatteesta, tarkoitetaan sitä, että talousarviossa ja -suunnitelmassa käsitellään tietyn varainhoitovuoden aikana vastaanotetuista tuotannontekijöistä seuranneet tulot sekä sellaiset menot,

joihin kunta on sitoutunut kyseisen varainhoitovuoden aikana. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Realisointiperiaate

Realisointiperiaatteella puolestaan tarkoitetaan, että varainhoitovuoden aikana suoritteiden luovuttamisesta aiheutuvat kulut käsitellään talousarviossa ja -suunnitelmassa kyseisen varainhoitovuoden aikana. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Täydellisyysperiaate

Täydellisyysperiaatteella tarkoitetaan sitä, että talousarviossa tulee käsitellä kunnan rahan käyttö ja sen lähteet kokonaisuudessaan. Kaikki tulot ja menot, jotka ovat tiedossa, tulee sisällyttää talousarvioon. Tähän sisältyy myös kunnan sisäiset ostot ja myynnit. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Kehysbudjetointiperiaate

Kehysbudjetointiperiaatteella tarkoitetaan talousarvion määrärahakokonaisuuksien käyttämistä. Yleensä määrärahat asetetaan käyttöön tehtäväkohtaisesti siten, että tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tarkoitetut varat voidaan talousarviossa yhdistää. (Korento & Ylitalo 2022, 22.)

Enintään nelivuotisen suunnittelukauden aikana taloussuunnitelman on oltava joko tasapainossa tai ylijäämäinen. Taloussuunnitelmassa kunta päättää toimenpiteistä, joilla taseeseen kertynyt alijäämä katetaan enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Toiminta täytyy suunnitella realistisesti, käytettävissä olevat varat huomioon ottaen. Mikäli kunnalla on kertynyt taseeseen ylijäämää, se voi tehdä taloussuunnitelmastaan alijäämäisen, kertyneen ylijäämän verran. Talousarvion ja -suunnitelman valmisteluun osallistuvat kunnan toimielimet, viranhaltijat ja sellaiset työntekijät, joilla on tulosvastuuta tavoitteiden toteutumisessa ja jotka vastaavat kunnan varojen käytöstä. (Suomen Kuntaliitto, 2021, 33–34.)

Kunnan talousarvio kulkee käsi kädessä kunnan strategian kanssa. Kunnan strategiaa ohjaavat sen missio ja visio. Kunnan missiona voidaan pitää yleisesti

sitä, että sen tulee toiminnallaan ylläpitää hyvinvointia kunnassa ja kuntalaisille. Kunnan visiolla tarkoitetaan sitä, mihin kunta toiminnallaan pyrkii pääsemään: kunnan visiona voi esimerkiksi olla erottua muista Suomen kunnista tietyllä osa-alueella, kuten palveluissa. Kunta pyrkii strategiassaan edistämään sille määriteltyjä missiota ja visiota. Kuntastrategiassa esiintyy konkreettiset keinot siitä, miten kunta aikoo toimintaansa järjestää. (Maury, Peltola & Valkamo 2021, 18.)

Kuntastrategiassa tulee käsitellä ainakin seuraavat asiat: kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen. Strategiassa on otettava huomioon kunnan nykytila sekä tulevat toimintaympäristön muutokset. Myös se, kuinka kuntastrategian toteutumista ja arviointia seurataan, tulee määritellä. (Kuntalaki 410/2015, 37 §.)

Kuntastrategian toteutumista ja edistymistä mitataan kunnassa erilaisin mittarein. Mittareiden perusteella kunnassa voidaan valvoa sitä, onko sen toiminnassa päästy strategian määrittämiin tavoitteisiin ja näin osataan reagoida ajoissa, mikäli toiminnassa tarvitaan toimenpiteitä, jotta strategiaa saadaan toteutettua optimaalisesti. (Maury ym. 2021, 165.)

Kunnan päätöksenteossa tulisi käyttää kuntastrategiaa kulmakivenä. Kuntastrategiaa tehdessä tulee pitää mielessä realiteetit ja tehdä sellaisia linjanvetoja, jotka kunnassa voidaan resurssit huomioon ottaen toteuttaa. Sen takia on tärkeää tehdä oikeita valintoja kuntastrategiassa, mutta myös jättää pois sellaiset teemat, joita ei pystytä toteuttamaan. Selkeä kuntastrategia takaa sen, että päätöksenteossa vastuussa olevat toimihenkilöt tietävät omat tehtävänsä ja tavoitteensa. Organisaation toimintaa optimoi se, että eri asteilla työskentelevät henkilöt osaavat tehdä päätöksiä omatoimisesti, eikä esimerkiksi jokaista valintaa tehtäessä käydä konsultoimassa esihenkilöitä. Se vähentää kunnan toiminnasta sellaista byrokratiaa, joka turhaan hidastaa sen päätöksentekoa, kun jokaiselle päätökselle ei esimerkiksi haeta

kunnanvaltuuston hyväksyntää, vaan tietty työntekijä kykenee tekemään parhaaksi katsomansa ratkaisun itse. (Maury ym. 2021, 185–186.)

Kunnan johtamisessa voidaan nähdä kuntastrategian muodossa samanlaisia piirteitä, kuin yrityksen johtamisessa. Siinä missä yritykset pyrkivät strategiassaan tekemään sellaisia valintoja, joilla yritystä saadaan kasvatettua ja kehitettyä, myös kunta pyrkii muun muassa investoimalla tekemään siitä houkuttelevan asuinpaikan kuntalaisilleen. Kunnassa investoinnit koskevat esimerkiksi asuinalueita, tieverkostoja tai palveluita. (Averio, Koskinen & Laesterä 2019, 94–95.)

Kuten yrityksissä, myös kuntien kehitysinvestointeja rahoitetaan yleensä lainalla, joka tuo omanlaisensa riskit kunnan toimintaan. Yritystoiminnan tavoin myös kunnassa on syytä tehdä kattavat investointilaskelmat lainaa ottaessa. Esimerkiksi sitä on tärkeä arvioida, missä vaiheessa kunnan velkataso tulisi olemaan riittävän korkealla tasolla, että se tuottaisi ongelmia kunnan tarjoamiin palveluihin. Investoinneilla kunta tavoittelee esimerkiksi verotulojen kasvamista kunnassa, kun se on houkuttelevampi niin ihmisille kuin yrityksillekin. Lainan ottamisesta aiheutuvia riskejä voidaan arvioida yrityksessä sen kannalta, että yritys ei saa enää myytyä tuotteitansa, jolloin yritys voi lopulta ajautua konkurssiin, kun se ei saa maksettua lainojaan. Mikäli kunta ei selviä lainoistaan verotulojen ja asukasluvun jatkuvan madaltumisen myötä, vaihtoehtona voi olla esimerkiksi kunnan liittäminen vahvempaan kuntaan. (Averio ym. 2019, 95–96.)

Kunnan taloudellinen suunnittelu ja siihen liittyvät asiakirjat, kuten talousarvio ja -suunnitelma sekä kuntastrategia toimivat viestinnän välineinä eri ryhmille. Kunnan taloutta pitää ohjata muun muassa kuntalain määrittelemien keinoin, jolloin se on avointa ja sen toimintaa pystytään valvomaan. Tämän myötä kunnan toimintaan pystytään puuttumaan ajoissa, mikäli siinä nähdään epäkohtia. Taloussuunnittelu viestii myös yrityksille ja yksityishenkilöille. Yritys voi kunnan tekemien päätösten perusteella arvioida sitä, kannattaako kunnassa esimerkiksi järjestää yritystoimintaa, kun taas kuntalaiselle päätös voi olla se, kannattaako kuntaan muuttaa vai ei. Mikäli kunta ei toiminnassaan pyri tarpeeksi hyvin turvaamaan hyvinvointia myös tulevaisuudessa esimerkiksi

investoinneillaan, se ei houkuta asuinpaikkana ja väestö voi tämän myötä olla ikääntynyttä.

3.2 Kunnan toiminnan rahoitus

3.2.1 Verotulot

Verotulot ovat merkittävä osuus kunnan rahoituksesta. Suurin kunnan perimä verotulo on kunnallisvero. Kunnallisveroa maksavat ansiotuloistaan kunnassa asuvat luonnolliset henkilöt sekä kuolinpesät. Pääomatulot eivät ole kunnallisveron alaisia tuloeriä, vaan niistä suoritetaan veroa ainoastaan valtiolle. Vuodesta 2023 alkaen kunnallisveroprosentit ovat kuitenkin huomattavasti aiempia vuosia alhaisempia Sote-uudistuksen myötä. (Kuntaliitto, 2022.)

Manner-Suomen kunnallisveroprosentteja lasketaan 12,64 prosenttiyksikköä vuodelle 2023. Se ei kuitenkaan tarkoita verokevennyksiä veronmaksajalle, vaan vastaava veromäärä siirrettiin Sote-uudistuksen myötä valtion verotuksen piiriin. Kunnat Manner-Suomessa eivät saaneet muuttaa kunnallisveroprosenttejaan vuodesta 2022 vuoteen 2023. (Kuntaliitto, 2022.)

Osa yhteisöverosta maksetaan kunnalle. Yhteisöveroa maksavat esimerkiksi osakeyhtiöt ja osuuskunnat. Kunnan saama osuus yhteisöverosta muodostuu siten, että koko yhteisöveron tuotosta erotetaan kuntien jako-osuuden mukainen ryhmäosuus. Esimerkiksi vuonna 2019 kuntien jako-osuus yhteisöverosta oli 31,3 prosenttia. (Kuntaliitto, 2022.)

Kunta perii kunnallis- ja yhteisöveron lisäksi kiinteistöveroa. Kiinteistöveroa maksaa kunnassa kiinteistön omistaja. Kiinteistöveron alaisuuteen kuuluvat maat ja rakennukset. Sen sijaan kiinteistöveron piiriin ei lasketa maa- ja metsätalousmaata eikä vesialueita. Vuonna 2022 yleisen kiinteistöveroprosentin vaihteluväli oli 0,93–2,00 prosenttia. (Kuntaliitto, 2022.)

3.2.2 Valtionosuudet

Valtionosuudet ovat suurin osa valtion rahoituksesta kunnille, joiden tarkoituksena on rahoittaa kunnan peruspalveluita, kuten varhaiskasvatusta, kouluja ja kirjastoja. Valtionosuudet myöntävät kunnille valtiovarainministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtionosuudet ovat yleiskatteista tuloa kunnalle, eli kunta saa vapaasti rahoittaa peruspalveluitansa sille myönnettyillä valtionosuuksilla. Valtionosuusjärjestelmän tavoite on kuntien rahoituksen lisäksi tasata kuntien välisiä eroja, koska eri kuntien välillä on eroja tuloissa sekä palvelutarpeessa. (Suomen Kuntaliitto, 2021, 25–26.)

Kuten kunnallisverotukseen, myös valtionosuusjärjestelmään tuli suuria muutoksia vuodelle 2023 Sote-uudistuksen myötä. Vuodesta 2023 alkaen sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimi ovat siirtyneet kunnilta hyvinvointialueiden järjestettäväksi. Sote-palvelut ovat olleet niin merkittävä osuus kuntien rahoituksesta, että kuntien valtionosuuksista leikattiin kaksi kolmasosaa. Yksittäisten kuntien leikkausosa vaihtelee valtionosuustarpeen mukaan. (Kuntaliitto.fi, 2023.)

Kunnan saama valtionosuus vaihtelee vuosittain. Muutokset voivat johtua lakiin perustuvista tai poliittisista päätöksistä johtuvista syistä. Valtionosuuden määrään vaikuttaa esimerkiksi kustannustason muutokset, jolloin valtionosuuteen oikeuttavia todellisia kustannuksia verrataan valtionosuuden perusteena käytettävään laskennalliseen kustannukseen koko maassa. Poliittisista päätöksistä johtuvat muutokset voivat liittyä esimerkiksi kuntien tehtävien ja velvoitteiden muutoksiin. Kuntien lainsäädännön muutokset vaikuttavat yleensä myös valtionosuuksiin. Poliittisista päätöksistä johtuvat muutokset valtionosuuksiin kattavat myös niihin tehdyt leikkaukset ja muutokset, kun esimerkiksi valtionosuuskriteereitä muutetaan. (Suomen Kuntaliitto, 2021, 27–28.) Mikäli kunta ei ole tyytyväinen valtionosuudesta tehtyyn päätökseen, sillä on oikeus tehdä kolmen kuukauden kuluessa päätöksen antamisesta oikaisuvaatimus päätöksen tehneelle viranomaiselle (Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, 618/2021, 51 §).

TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

Ulkoiset erät, sis. liikelaitokset

	2022	2021
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	9 800	9 794
Valmistus omaan käyttöön	2 455	1 993
Toimintakulut	-91 255	-86 924
Toimintakate	-79 000	-75 137
Verotulot	41 840	43 235
Valtionosuudet	42 309	40 088
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	201	124
Muut rahoitustuotot	602	412
Korkokulut	-40	-72
Muut rahoituskulut	-123	-3
Vuosikate	5 790	8 648
Poistot ja arvonalentumiset	-3 695	-4 002
Satunnaiset tuotot	0	0
Tilikauden tulos	2 096	4 646
Poistoeron lisäys(-) tai vähennys (+)	448	444
Varausten lisäys(-) tai vähennys (+)	0	-2 800
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	<u>2 543</u>	<u>2 290</u>

Taulukko 2. Lieksan kaupungin tuloslaskelma 2022. (Lieksan kaupunki, 2023.)

Taulukosta 2 nähdään verotulojen ja valtionosuuksien merkitys Lieksan kaupungin tuloissa vuosilta 2021–2022. Vuonna 2022 Lieksan kaupungin kokonaistuloista hieman alle 42 miljoonaa euroa, eli yli 40 prosenttia on verotuloista. Lieksan kaupungin kunnallisveroprosentti vuonna 2023 on 8,36 (Verohallinto).

Valtionosuudet ovat olleet vuonna 2022 kokoluokaltaan samansuuruinen erä Lieksan kaupungin tuloista verotulojen kanssa. Yhdessä verotulojen kanssa ne kattavatkin suurimman osan kaupungin kokonaistuloista.

3.3 Kunnan talouden raportointi

Kunnan talouden raportoinnilla pystytään sekä tarkastelemaan sitä, kuinka kunta on menestynyt aiemmin, sekä ennustamaan tulevaisuutta. Raportoinnin eri tunnusluvuihin voidaan analysoida sitä, onko kunnassa päästy niihin tavoitteisiin, mitä on asetettu, sekä miksi tiettyyn tilanteeseen on päästy. Tunnuslukujen avulla pystytään myös ohjaamaan kunnan toimintaa

tulevaisuudessa. Oikeanlainen raportoinnin ja tunnuslukujen käyttö auttaa kuntaa tekemään oikeita valintoja, jotta se pystyy parhaansa mukaan maksimoimaan sillä käytössä olevat resurssit. (Lauslahti 2003, 313.)

Kunnan taloudellisella raportoinnilla pyritään antamaan tietoa eri ryhmille ja raportointi pyritään mukauttamaan kullekin kohderyhmälle sopivaksi. Kunnan talousviestinnän eri kohderyhmiä ovat esimerkiksi kuntalaiset, kunnan ylin johto, lautakunnat sekä työntekijät. Kuntalaisille kohdistuva talousraportoinnin on syytä olla muodoltaan yksinkertaista sekä selkeää, sillä jokaisen kuntalaisen ei voida olettaa ymmärtävän syvempiä talouden analyysejä. Kuntalaisille suunnattu talousviestintä voi olla esimerkiksi yhteenveto eri talousraporteista, kuten tuloslaskelmasta ja taseesta, sekä analyysiä siitä, miten kunnalla tällä hetkellä menee ja mitä se voi odottaa tulevaisuudelta. Kunnan ylimmän johdon toimijoille, kuten valtuustolle, hallitukselle ja kunnanjohtajalle talousinformaation on oltava sellaista, että se antaa relevanttia informaatiota, jolla pystytään muokkaamaan omia toimitapoja ja päätöksentekoa parempaan suuntaan. Myös talousarvion sekä -suunnitelman toteutuminen on tärkeää tietoa, sillä sen perusteella pystytään arvioimaan sitä, miten aiemmin tehdyt linjanvedot ovat toteutuneet. Ylintä johtoa kiinnostaa kuntalaista enemmän se, miten tuloslaskelma ja tase ovat syntyneet sekä raportit investointien ja rahoituksen toteutumisesta. (Lauslahti 2003, 316–317.)

Raportointia hyödyntää myös kunnan toimintataso, jolla tarkoitetaan kunnan eri toiminnoista vastaavaa johtoa, tiimejä sekä lautakuntia. Näille toimijoille tärkeää raportointia on se, kuinka tietyn vastuualueen toiminnot ovat onnistuneet taloudellisesta näkökulmasta, sekä miten asiakkaat ovat ne kokeneet. Taloudelliset raportit, kuten tuloslaskelma ja investoinnit, voidaan eritellä kustannuksien mukaan, jolloin tämä kohderyhmä pääsee analysoimaan omaan toimintoon kohdistuvien hankkeiden ja investointien vaikutusta. Sen lisäksi talousraportointia suunnataan kunnan työntekijöille. Raportit auttavat esimiehiä sekä työntekijöitä työn suunnittelussa. (Lauslahti 2003, 317.)

3.3.1 Toimintakertomus

Toimintakertomuksessa esitetään se, kuinka kunnassa on toteutunut valtuuston asettamat tavoitteet tietyn kalenterivuoden aikana. Toimintakertomuksessa käydään läpi sellaisia taloudellisia seikkoja, jotka eivät suoraan käy ilmi kunnan tilinpäätöksen tuloslaskelmasta, taseesta tai rahoituslaskelmasta. Näitä voivat olla esimerkiksi arvio kunnan tulevasta taloudellisesta kehityksestä. Kunnan katteen ollessa alijäämäinen, toimintakertomuksessa tulee käydä läpi suunnitelma sille, kuinka kunnan taloutta tasapainotetaan. Sen lisäksi toimintakertomuksessa tehdään esitys siitä, kuinka tilikauden tulos käsitellään. (Kuntalaki 410/2015, 115 §.)

Kirjanpitolain (1336/1997) 8 luvun 2 §:n mukaan Kirjanpitolautakunnalla on oikeus antaa ohjeita kunnalle kirjanpitolain noudattamiseen. Seuraavana on esitelty sitä, kuinka Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen mukaan toimintakertomus laaditaan kunnan tilinpäätökseen ja millaisia asioita siihen tulee sisällyttää.

Kunnan toimintakertomukseen tulee sisältyä olennaiset tapahtumat kunnan toiminnassa ja taloudessa. Kunnanjohtaja tai pormestarin katsauksessa nähdään kunnan ylimmän johdon tulkinta siitä, kuinka kunnan toiminta ja talous on kehittynyt tilikauden aikana. Toimintakertomuksessa on tultava ilmi myös merkittävät muutokset kunnassa koskien kunnan hallintoa. (Kirjanpitolautakunta 2020, 16.)

Kunnan toimintakertomuksessa käydään tuloslaskelman ja rahoituslaskelman lisäksi läpi se, kuinka ne ovat vertautuneet talousarvioon. Tällä tavalla kunnassa saadaan seurattua talousarvion onnistumista. (Kirjanpitolautakunta 2020, 53.)

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio-muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	(Poikkeama %)
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate						
Satunnaiset erät						
Tulorahoituksen korjauserät						
Investointien rahavirta						
Investointimenot						
Rahoitusosuudet investointimenoihin						
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot						
Toiminta ja investoinnit, netto						
Rahoitustoiminta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäys muille						
<i>Antolainasaamisten lisäys liikelaitoksille</i>						
Antolainasaamisten vähennys muilta						
<i>Antolainasaamisten vähennys liikelaitoksilta</i>						
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys						
Pitkäaikaisten lainojen vähennys						
Lyhytaikaisten lainojen muutos						
Oman pääoman muutokset						
Vaikutus maksuvalmiuteen						

Taulukko 3. Talousarvion rahoitusosan toteutumisvertailu (Kirjanpitolautakunta 2020, 57).

Toimintakertomuksessa tulee käsitellä myös tiettyjä olennaisia ei-taloudellisia asioita. Kunnan henkilöstömäärä, siinä tapahtuneet muutokset ja henkilöstökulut on esitettävä toimintakertomuksessa. Sen lisäksi on syytä esittää, mikäli henkilöstössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia esimerkiksi sairauspoissaolojen suhteen. (Kirjanpitolautakunta 2020, 17.)

Toimintakertomuksessa on esitettävä tunnusluvut sekä muita tietoja siitä, kuinka kunnassa hoidetaan ympäristöasioita. Mikäli kunnan toiminnassa on merkittäviä ympäristökysymyksiä, jotka voivat vaikuttaa kunnan talouteen, kuten ympäristövahingot tai muut vastaavat, on ne syytä sisällyttää toimintakertomukseen. Myös se, miten kunta huolehtii korruption ja lahjonnan torjumisesta sekä ihmisoikeusasioista, tulee ilmaantua toimintakertomuksessa. (Kirjanpitolautakunta 2020, 18.)

Toimintakertomukseen tulee sisällyttää arvio tulevasta kehityksestä kunnassa, erityisesti taloudellisesta näkökulmasta. Kehitysarviossa nostetaan ilmi sellaisia olennaisia seikkoja, joiden arvioidaan tulevan kehityksen olevan poikkeavaa

aiemmasta. Sen lisäksi tulee esittää arvio kunnan toimintaan kohdistuvista merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä. Olennaisimmat kunnan toimintaan kohdistuvat riskit ovat esimerkiksi strategiset, toiminnalliset, taloudelliset riskit sekä vahinkoriskit. Strategisten riskien arviossa kuvataan pidemmän aikavälin tavoitteisiin kohdistuvia riskejä. Toiminnalliset riskit kohdistuvat esimerkiksi kunnan päivittäiseen toimintaan, kuten prosesseihin, tietojärjestelmiin ja henkilöstöön. Taloudellisiin riskeihin sisältyy esimerkiksi kunnan rahoitukseen ja sen riittävyyteen ja investointeihin koskevia riskejä, sekä rahoitukseen liittyvät riskit kuten korkoihin ja valuuttoihin kohdistuvat riskit. Toimintakertomuksessa tulee riskien tunnistamisen ja nimeämisen lisäksi antaa selvitys siitä, kuinka kunnassa järjestetään sisäistä valvontaa sekä riskienhallintaa. Riskienhallinnalla tarkoitetaan kunnassa tapahtuvia järjestelmällisiä menettelyjä siitä, kuinka kunnassa tunnistetaan sen toimintaan liittyviä riskejä, arvioidaan niiden merkitystä ja niiden tapahtumisen todennäköisyyttä, sekä määritellään toimintatavat riskien hallintaan, valvomiseen ja raportointiin. (Kirjanpitolausunto 2020, 18–20.)

3.3.2 Tilinpäätöslaskelmat

Kunnan talousraportoinnin yksi olennaisimpia välineitä on tilinpäätös. Tilinpäätös on dokumentti, jossa käydään läpi sitä, kuinka kunnassa on taloudellisesti sujunut tilikauden aikana. Tilinpäätös kertoo kunnan taloudellisesta asemasta tilikauden aikana sekä antaa tietoa tulevaisuudesta. Kunnan tilinpäätöksen sisällöstä on säädetty sekä kuntalaissa että kirjanpitolaissa. (Lauslahti 2003, 168.)

Tilinpäätöksessä esitetään olennaisimmat kunnan taloudesta kertovista raporteista, tuloslaskelma, tase sekä rahoituslaskelma. Ne laaditaan tilinpäätökseen kuvaamaan mennyttä tilikautta. Tuloslaskelma kertoo kunnan toiminnan tuottamista tuotoista ja kuluista, sekä niiden erotuksesta eli tuloksen. Kunnan tuloksesta puhutaan joko tilikauden yli- tai alijäämänä. Kunnassa suurimmat tulonlähteet ovat verotulot sekä valtionosuudet. Tuloilla katetaan kunnan menoeriä, joihin kuuluu esimerkiksi työntekijöiden palkat ja palveluiden

tuottamisesta aiheutuvat kulut. Toisin kuin yrityksessä, kunta ei lähtökohtaisesti tavoittele toiminnallaan pitkäjänteisesti voiton tekemistä, vaan se yrittää pitää toimintansa tasapainoisena. (Lauslahti 2003, 171–173.)

Toimintakate on tuloslaskelman välisumma, jossa on laskettu kunnan toimintatuotot ja -kulut yhteen. Toimintakate on se summa kuluista, joka jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. (Valtiokonttori, 2025.)

Vuosikatteella tarkoitetaan summaa, joka kunnalle jää käytettäväksi juoksevien menojen jälkeen. Vuosikatteen kunta voi käyttää investointeihin, sijoituksiin tai lainan lyhennykseen. (Tilastokeskus, 2025.)

	2020		2019	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	+		+	
Maksutuotot	+		+	
Tuet ja avustukset	+		+	
Muut toimintatuotot	+	+	+	+
Valmistus omaan käyttöön		+		+
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-		-	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-		-	
Muut henkilösivukulut	-		-	
Palvelujen ostot	-		-	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-		-	
Avustukset	-		-	
Muut toimintakulut	-	-	-	-
Toimintakate		=		=
Verotulot		+		+
Valtionosuudet		+		+
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	+		+	
Muut rahoitustuotot	+		+	
Korkokulut	-		-	
Muut rahoituskulut	-	+/-	-	+/-
Vuosikate		=		=
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-		-	
Arvonalentumiset	-	-	-	-
Satunnaiset erät				
Satunnaiset tuotot	+		+	
Satunnaiset kulut	-	+/-	-	+/-
Tilikauden tulos		=		=
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)		-/+		-/+
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)		-/+		-/+
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)		-/+		-/+
Tilikauden vliiäämä (aliiiäämä)		=		=

Taulukko 4. Kunnan ja kuntayhtymän tuloslaskelma (Kirjanpitolautakunta 2020, 61).

Kunnan tase koostuu vastaavaa- ja vastattavaa-puolesta. Vastaavaa-puoli kertoo kunnan omaisuudesta. Se on jaettu pysyviin vastaaviin sekä vaihtuviin

vastaaviin. Pysyviin vastaaviin luokitellaan sellaista omaisuutta, jonka katsotaan sitovan rahaa pitkäaikaisesti, kuten rakennukset ja maa-alueet. Vaihtuvat vastaavat ovat puolestaan sellaista omaisuutta, joka olisi muutettavissa rahaksi nopeammin. Vaihtuviin vastaaviin kuuluu esimerkiksi varaston aineet ja tarvikkeet sekä arvopaperit. Taseen vastattavaa-puoli sen sijaan kertoo sen, kuinka kunnan omaisuus on rahoitettu. Se voidaan jakaa sekä omaan pääomaan ja vieraaseen pääomaan. Oman ja vieraan pääoman suhdetta tarkastelemalla voidaan tulkita se, kuinka paljon kunnan omaisuudesta on rahoitettu omaa pääomaa käyttäen ja kuinka paljon lainalla. Vieras pääoma voidaan jakaa pitkäaikaiseen ja lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan sen mukaan, kuinka pitkä maksuaika kyseisellä lainalla on. (Lauslahti 2003, 176.)

VASTAAVAA	VASTATTAVAA
A PYSYVÄT VASTAAVAT	A OMA PÄÄOMA
I Aineettomat hyödykkeet	I Peruspääoma
1. Aineettomat oikeudet	II Arvonkorotusrahasto
2. Muut pitkävaikutteiset menot	III Muut omat rahastot
3. Ennakkomaksut	IV Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)
II Aineelliset hyödykkeet	V Tilikauden ylijäämä (alijäämä)
1. Maa- ja vesialueet	B POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET
2. Rakennukset	1. Poistoero
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	2. Vapaachtoiset varaukset
4. Koneet ja kalusto	C PAKOLLISET VARAUKSET
5. Muut aineelliset hyödykkeet	1. Eläkevaraukset
6. Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	2. Muut pakolliset varaukset
III Sijoitukset	D TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT
1. Osakkeet ja osuudet	1. Valtion toimeksiannot
2. Joukkovelkakirjalainasaamiset	2. Lahjoitusrahastojen pääomat
3. Muut lainasaamiset	3. Muut toimeksiantojen pääomat
4. Muut saamiset	E VIERAS PÄÄOMA
B TOIMEKSIANTOJEN VARAT	I Pitkäaikainen
1. Valtion toimeksiannot	1. Joukkovelkakirjalainat
2. Lahjoitusrahastojen varat	2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta
3. Muut toimeksiantojen varat	3. Lainat julkisyhteisöiltä
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	4. Lainat muilta luotonantajilta
I Vaihto-omaisuus	5. Saadut ennakot
1. Aineet ja tarvikkeet	6. Ostovelat
2. Keskeneräiset tuotteet	7. Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat
3. Valmiit tuotteet	8. Siirtovelat
4. Muu vaihto-omaisuus	II Lyhytaikainen
5. Ennakkomaksut	1. Joukkovelkakirjalainat
II Saamiset	2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta
Pitkäaikaiset saamiset	3. Lainat julkisyhteisöiltä
1. Myyntisaamiset	4. Lainat muilta luotonantajilta
2. Lainasaamiset	5. Saadut ennakot
3. Muut saamiset	6. Ostovelat
4. Siirtosaamiset	7. Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat
Lyhytaikaiset saamiset	8. Siirtovelat
1. Myyntisaamiset	
2. Lainasaamiset	
3. Muut saamiset	
4. Siirtosaamiset	
III Rahoitusarvopaperit	
1. Osakkeet ja osuudet	
2. Sijoitukset rahamarkkinainstrumentteihin	
3. Joukkovelkakirjalainasaamiset	
4. Muut arvopaperit	
IV Rahat ja pankkisaamiset	

Taulukko 5. Kunnan ja kuntayhtymän tase (Kirjanpitolautakunta 2020, 63).

Rahoituslaskelmasta nähdään se, kuinka kunnan rahavarat ovat riittäneet kyseisen tilikauden aikana. Rahoituslaskelma kertoo tuloslaskelmaa paremmin kunnan maksuvalmiudesta. Jos kunnassa on esimerkiksi investoitu merkittäviä

summia rahaa, sen rahavarat voivat olla vähissä tiettyä ajankohtana, vaikka sen tuloslaskelma olisikin ylijäämäinen. (Lauslahti 2003, 177.)

	2020		2019	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	+		+	
Satunnaiset erät	+/-		+/-	
Tulorahoituksen korjaukset	+/-	+/-	+/-	+/-
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-		-	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	+		+	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	+	+/-	+	+/-
Toiminnan ja investointien rahavirta		=		=
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys	-		-	
Antolainasaamisten vähennys	+	+/-	+	+/-
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	+		+	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-		-	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	+/-	+/-	+/-	+/-
Oman pääoman muutokset		+/-	+/-	+/-
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	+/-		+/-	
Vaihto-omaisuuden muutos	+/-		+/-	
Saamisten muutos	+/-		+/-	
Korottomien velkojen muutos	+/-	+/-	+/-	+/-
Rahoituksen rahavirta		=		=
Rahavarojen muutos	+/-	+/-	+/-	+/-
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	+		+	
Rahavarat 1.1.	-	+/-	-	+/-

Taulukko 6. Kunnan ja kuntayhtymän rahoituslaskelma (Kirjanpitolautakunta 2020, 62).

4 Projektin raportointi

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus suoritettiin Lieksan kaupungilla noin kahden kuukauden mittaisen projektityön aikana syys-lokakuussa 2023. Projektin aikana tarkoituksena oli luoda Kirjanpitolautakunnan ohjeen mukaiset taulukot tilinpäätöstä varten Lieksan kaupungin käyttöön. Sen lisäksi sovittiin tilinpäätöksen esitysmateriaalien luomisesta.

Materiaalien toivotusta sisällöstä oli keskusteltu alustavasti jo aiemmin, mutta siitä, millaista sisältöä siihen haluttiin, sovittiin tarkemmin projektiin liittyvän työsuhteen alussa syyskuussa.

4.1 Projektisuunnitelma

Projektiin liittyvä aloituspalaveri pidettiin kaupungin talousjohtajan kanssa 8.9. Palaverin agendana oli tutustua siihen aineistoon, mitä kaupungissa oli käytetty edellisvuoden tilinpäätöksessä, sekä niiden pohjalta käydä keskustelua siitä, mikä tilinpäätösprosessissa on ollut ongelmana ja miten sitä voidaan parantaa.

Aloituspalaverin jälkeiset päivät käytettiin palaverissa esiteltujen aineistojen tutkimiseen. Palaverissa sovittiin myös seuraava tapaaminen 13.9., jolloin projektisuunnitelma esiteltäisiin talousjohtajalle. Seuraavissa kappaleissa esitellään projektisuunnitelman eri vaiheet, niihin liittyvät tehtävät sekä niiden toteutus.

4.1.1 Projektin suunnittelu ja aloitus

Aloituspalaverin jälkeen lähdettiin tekemään tarkempaa suunnitelmaa projektille. Tavoitteena oli käyttää seuraavat työpäivät aiempien tilinpäätösaineistoihin tutustumalla ja laatimalla niiden pohjalta projektisuunnitelma, joka tulitaisiin esittelemään 13.9. talousjohtajalle.

Aloituspalaverin yhteydessä keskusteltiin tarkemmin myös siitä, mikä on ollut aiemmissa tilinpäätöksissä suurin ongelma, joka on tuottanut vaikeuksia tilinpäätöksen rakentamisessa ja sen raportoinnissa. Tilinpäätökseen tuoduille taulukoille, kuten tuloslaskelmalle, rahoituslaskelmalle ja taseelle, ei ollut käytössä yhtä tiettyä arkistoa, johon tietoa olisi kerätty ja josta sitä olisi helppo siirtää tilinpäätökseen. Tietoa oli sen sijaan ripoteltu eri paikkoihin, joka puolestaan aiheutti paljon lisätyötä jo muutenkin kiireisen tilinpäätösaikataulun yhteydessä.

Kaupungilla on käytössä UDP-raportointiohjelma, josta taulukot saadaan tuotua. Ongelmana on kuitenkin se, ettei UDP:stä pystytä tuomaan taulukoita suoraan sellaiseen muotoon, joissa ne pitää Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen mukaan tilinpäätöksessä olla. Tästä syystä joudutaan rakentamaan erillinen Excel-

työkalu, jolla kaikki taulukot saadaan KILA:n ohjeistuksen mukaiseksi. Tarkoituksena oli kuitenkin myös selvittää, pystytäänkö UDP-raportit esimerkiksi räätälöimään Lieksan kaupungille sen mukaisiksi, jotta ne olisivat kelvollisia tilinpäätöksessä käytettäväksi.

Tämän vaiheen päätteeksi laadittiin projektisuunnitelma, joka esiteltiin palaverissa talousjohtajalle 13.9. Palaverissa saatiin suunnitelmalle hyväksyntä ja tarkentavia tavoitteita projektin läpiviennille. Sen lisäksi rakennettiin projektin läpiviemisen tueksi Excel-taulukko, johon listattiin projektin eri vaiheiden konkreettisia tehtäviä, jotka tulisi suorittaa, ennen kuin siirrytään seuraavaan vaiheeseen. Sen avulla seurattiin sitä, että projekti saadaan vietyä läpi aikataulussa, kun projektin eri vaiheet oli merkitty joko valmiiksi, keskeneräisiksi tai aloittamattomiksi.

Projektin eri vaiheet käsitellään tämän seuraavissa alaluvuissa. Eri vaiheiden lisäksi projektisuunnitelmassa otettiin käsittelyyn myös seuraavia asioita:

Aikataulu ja resurssit: projekti suoritetaan yhteensä noin kahdeksanviikkoisen työjakson aikana. Projektia rakennettiin toimistotyöaikana, eli kahdeksan tuntia päivässä.

Raportointi

Projektin etenemisestä raportoidaan säännöllisin väliajoin Lieksan kaupungin talousjohtajalle ohjauspalaverissa. Palavereiden aikana esitellään, mitä on saatu valmiiksi edellisen tapaamisen jälkeen, pohditaan, kuinka projektin läpivientiä jatketaan siitä eteenpäin, sekä konsultoidaan talousjohtajaa mahdollisilla kysymyksillä.

Mahdolliset riskit

Vaikka projektiin osallistuu useita henkilöitä, itse konkreettisen materiaalin luontiin osallistuu vain yksi henkilö. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi sairastumisten tai tapaturmien sattuessa, projektin läpivienti tyssäisi kokonaan aikataulun ollessa melko tiukka jo muutenkin. Riskinä on myös aikataulun riittäminen koko projektin läpivientiin. Työurakan alkuvaiheessa kuluu aikaa

myös uuden työympäristön opettelemiseen, eri järjestelmien käyttämisen hallitsemiseen ja muuhun uuteen asiaan. Tämän myötä etenkin projektin alkuvaiheessa kuluu aikaa ja resursseja sellaisten asioiden opetteluun, jotka eivät suoraan liity projektin aiheeseen.

4.1.2 Aineiston keruu

Projektin toisessa vaiheessa otettiin tavoitteeksi aineiston keruu, jota tarvittaisiin, kun itse materiaalia aletaan suunnittelemaan ja myöhemmin rakentamaan. Ensimmäiseksi askeleeksi päätettiin käydä Kirjanpitolautakunnan yleisohjetta yksityiskohtaisesti läpi, verraten sitä Lieksan kaupungin tilinpäätökseen vuodelta 2022. Näin selvitettiin talousjohtajan toiveesta sitä, miten viime tilinpäätöksessä oli noudatettu ohjetta, onko jokin sisältö siinä puutteellista ja puuttuvatko jotkin olennaiset asiat siitä kokonaan.

Sen lisäksi tässä vaiheessa lähdettiin tekemään selvitystä siitä, mistä kaikkialta nykyinen sisältö tilinpäätökseen on peräisin, kuka siitä vastaa ja mihin sitä on kerätty. Aiemmassa palaverissa oli tutustuttu laajamittaisesti tilinpäätösaineistoon, mutta nyt oli tarkoitus saada yksityiskohtaisesti selville, miten kukin tilinpäätöksen taulukko on luotu ja kuinka ne on tallennettu aiemmassa tilinpäätöksessä.

Sen yhteydessä saatiin parempi kuva siitä, kuinka epäorganisoidusti aiempi tilinpäätös oli rakennettu; taulukoille ei ollut tehty yhtä tiettyä tiedostoa, vaan niitä oli ripoteltu eri puolille laajaa tilinpäätöskansiota. Tämä aiheutti sen, että tilinpäätöksen yhteydessä ei ollut selkeyttä eri materiaalien hallinnasta, vaan tilinpäätöstä varten jouduttiin keräämään tietoja yhdistelemällä eri kansioiden aineistoja.

Tilinpäätöksen laadintaa hidasti myös se, ettei taulukkojen laatimisessa ollut hyödynnetty yhtään Excel-sovelluksen tai raportointijärjestelmien tarjoamaa automatiikkaa. Kun tiedot oli UDP-järjestelmästä tuotu Exceliin, lukuja oli yksitellen siirretty tiedostosta toiseen. Tämä teki koko prosessista hyvin hidasta.

Tilinpäätöksen taulukoita ei ollut myöskään rakennettu etukäteen, minkä takia niiden tekeminen tilinpäätöksen yhteydessä aiheutti lisää päänvaivaa, kun jouduttiin samalla myös miettimään, mihin muotoon mikäkin taulukko tulee laittaa tilinpäätökseen. Joissakin taulukoissa tiedot tulee olla tuhannen euron tarkkuudella ja joissakin sentin tarkkuudella. Kaikki tämä tarkoitti sitä, että tilinpäätöksen laadinnassa jouduttiin keskittymään liikaa ulkoisiin asioihin, mikä hidasti suuresti tilinpäätöksen tekemistä.

Tässä vaiheessa saatiin parempi kokonaiskuva siitä, mitä ovat ne konkreettiset ongelmat, jota tämän projektin aikana halutaan selvittää. Siitä oli hyvä siirtyä projektin seuraavaan vaiheeseen.

4.1.3 Materiaalin suunnittelu

Projektin edellisen vaiheen perusteella on nyt täsmennetty se, mitkä ovat keskeisiä ongelmia, joille halutaan ratkaisuja. Tämän vaiheen tarkoitus on alkaa konkreettisesti ideoimaan ja suunnittelemaan sitä, millaista materiaalia tulisi tuottaa toimeksiantona.

Projektin tavoitteet huomioiden, tässä vaiheessa alettiin ideoida kahdesta erillisestä kokonaisuudesta. Toinen olisi tarkoitettu tilinpäätöksen taulukoiden rakentamiseen, ja toinen tilinpäätösesitysten tekemiseen.

Tilinpäätöksen taulukot päätettiin kaikki koota yhteen Excel-tiedostoon, sillä niiden luominen eri paikkoihin oli koettu ongelmaksi aiemmissä tilinpäätöksissä. Tällä saatiin taattua se, että tilinpäätöksen rakentamisessa ei kulu turhaa aikaa eri tiedostojen paikantamiseen, kun kaikki on koottu yhteen paikkaan. Myös se, että kaikki taulukot laaditaan kerralla, hyvissä ajoin ennen tilinpäätöstä, vähentää tilinpäätöksessä tehdyn työn määrää, kun ei tarvitse enää tarkastaa ohjeistuksia siitä, missä muodossa ne kussakin kohdassa kuuluu olla.

Lieksan kaupungilla kuitenkin oli jo käytössä aiemmin mainittu UDP-raportointiohjelma, josta taulukoita haetaan. Ohjelman ongelma oli ainoastaan

se, ettei siitä saada suoraan tuotua raporteja sellaiseen muotoon, jossa niitä voitaisiin käyttää tilinpäätöksessä. Tästä syystä otettiin ideaksi rakentaa sellainen Excel-tiedosto, joka osaa lukea UDP:stä tuodut raportit ja siirtää luetut tiedot oikeaan kohtaan jo valmiiksi luotuihin taulukoihin.

Toinen osa lopullista materiaalia oli tilinpäätösesityspohjan luominen kaupungin talousjohtajan käyttöön. Ajatuksena oli kerätä yhteen PowerPoint-tiedostoon pohjaksi sellaista tietoa, jota talousjohtaja haluaisi käyttää tehdessään esitystä tilinpäätöksestä. Siihen esimerkiksi luotaisiin myös valmiita taulukoita, joihin voidaan hakea tietoa muualta. Sen lisäksi siihen voitaisiin kerätä valmiiksi eri linkkejä sellaisille sivuille, joilta esitykseen halutaan tiettyä dataa hakea, kuten Tilastokeskus ym. datapankit.

Edellä mainitut suunnitelmat käytiin läpi tämän vaiheen lopuksi talousjohtajan kanssa, jolloin ne todettiin sellaisiksi kokonaisuuksiksi, joista olisi paljon apua tilinpäätöksen laadinnassa seuraavana keväänä. Tarkkaa varmuutta ei ollut vielä siitä, kuinka esimerkiksi erilaisia Excel-funktioita tullaan käyttämään UDP-raporttien tiedon siirtämiseen, mutta niiden selvittäminen otettiin osaksi projektin seuraavaa osaa.

4.1.4 Materiaalin kehittäminen

Materiaalin rakennusvaiheen ajateltiin jo projektisuunnitelmaa tehdessä olevan sen työläin osuus, jonka takia sille varattiinkin aikaa kolmen työviikon verran. Tavoitteena oli saada 20.10.2023 mennessä rakennettua valmiiksi kaksi kokonaisuutta, joiden yksityiskohtia oli vasta hieman hahmoteltu, mutta ei kuitenkaan tarkkaan vielä lyöty lukkoon, joten oli hyvä varata aikaa myös mahdollisille vastoinkäymisille. Tässä vaiheessa oli myös tärkeää antaa aikaa sille, että joudutaan opettelemaan uusien toimintojen ja funktioiden käyttöä etenkin Excelissä, sillä tietojen siirtäminen UDP:stä automatiikkaa hyödyntäen tulisi todennäköisesti vaatimaan tiettyjen toimintojen käyttämistä.

Tärkeimmäksi osuudeksi projektia todettiin aiemmin mainittu Excel-tiedosto, johon tilinpäätöksen eri taulukot laadittaisiin. Sitä päätettiin priorisoida tässä projektissa ja siihen käytettiin eniten aikaa. Tilinpäätöksen esityksiin liittyville tiedostoille päätettiin antaa aikaa projektin loppupäästä siinä vaiheessa, kun tilinpäätöksen taulukoiden Excel-tiedosto on jo saatu valmiiksi.

TULOSSELKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT		
	2023	2022
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	0	0
Valmistus omaan käyttöön	0	0
Toimintakulut	0	0
Toimintakate	0	0
Verotulot	0	0
Valtionosuudet	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	0	0
Muut rahoitustuotot	0	0
Korkokulut	0	0
Muut rahoituskulut	0	0
Vuosikate	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	0	0
Satunnaiset tuotot	0	0
Satunnaiset kulut	0	0
Tilikauden tulos	0	0
Poistoeron muutos	0	0
Varausten muutos	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0
Tuloslaskelmaosan tunnusluvut		
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	#####	#####
Vuosikate/Poistot, %	#####	#####
Vuosikate, euroa/asukas	0	0
Asukasmäärä	10 200	10 375

Taulukko 7. Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut.

Taulukossa 7 on luotu Kirjanpitolautakunnan ohjeistuksen mukainen tuloslaskelmataulukko. Tavoitteena oli nyt saada luotua Excelin toimintoja käyttäen tiedostoon sellainen automatiikka, joka osaisi etsiä UDP:stä tuoduista tiedoista oikean kohdan, esimerkiksi toimintatuotot, ja toisi siitä löytyvän arvon tähän taulukkoon sille merkitylle paikalle. UDP:stä voi tuoda raportit Excel-muodossa ja liittää ne jo aiemmin luotuun tiedostoon. Raportit kuitenkin muodostuvat Excelissä sellaiseen muotoon, jossa niitä on hankala käsitellä. Eri vaihtoehtojen pohtimisen ja kokeilun jälkeen todettiin parhaaksi vaihtoehdoksi se, että raportit muodostetaan UDP:ssä pdf-tiedostoina, jonka jälkeen ne pystytään liittämään tiedostoon. Tällöin ne tulevat helpommin käytettäväksi,

tuloslaskelmaraportin tuotaessa se hakee kaksi viimeistä tilikautta, jolloin aiemman vuoden arvo löytyisi sarakkeesta V. Funktion lopussa EPÄTOSI-arvo tarkoittaa, että sarakkeelta T löytyvän arvon on täsmättävä solussa A8 olevaan arvoon. Tällöin ei ole mahdollisuutta siitä, että funktio ottaisi virheellisen arvon toisesta solusta. JOSVIRHE-funktio (engl. IFERROR) toimii tässä kaavassa niin, että mikäli jotakin tiettyä arvoa ei löydy ollenkaan, taulukkoon merkitään luvuksi nolla, eikä se jää virhetilaan. Lopuksi kaava jakaa löydetyn arvon tuhannella, sillä tähän tuloslaskelmataulukon luvut tulee merkitä Kirjanpitolautakunnan ohjeistuksen mukaisesti tuhannen euron tarkkuudella. UDP:stä voi tuoda raportin senttien, eurojen tai tuhansien eurojen tarkkuudella, mutta kaavat on luotu Exceliin siksi, että tällöin riittää UDP:stä tuotavaksi yksi raportti senttien tarkkuudella ja se voidaan muotoilla oikeaan muotoon Excelin kaavaa käyttäen. Tässä tiedostossa esimerkiksi on tämän tuhansien eurojen tarkkuudella toinen tuloslaskelmataulukko, jossa tiedot esitetään tarkemmin. Esimerkiksi toimintatuotot on jaettu osiin (myyntituotot, maksutuotot, tuet ja avustukset, muut toimintatuotot) ja summat esitetään senttien tarkkuudella. Molempia taulukoita tarvitaan tilinpäätökseen, mutta näin niitä ei tarvitse tehdä erikseen, vaan riittää yksi UDP:stä tuotu raportti, jonka tiedoilla pystytään täyttämään molemmat taulukot.

Kun toimiva konsepti oli löydetty tuloslaskelmataulukon PHAKU-funktiota käyttäen, sama toimintatapa oli helppo kopioida kaikkiin muihinkin tilinpäätöksen taulukoihin. Muista taulukoista rahoituslaskelma ja tase esitetään tilinpäätöksessä samalla periaatteella kuin tuloslaskelma, jossa esitetään luvut kahdelta edelliseltä tilikaudelta. Sen lisäksi tuloslaskelman ja rahoituslaskelman toteutuma -taulukoissa PHAKU-funktio pystyi tuomaan tiedot samalla tavalla kuin muissa taulukoissa. Ainoastaan kokonaistulojen ja -menojen taulukko (taulukko X) toteutettiin toisella periaatteella. Koska tähän taulukkoon tulevat tiedot löytyvät jo aiemmin luoduista tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja taseesta, tätä taulukkoa ei ollut tarve tehdä itse käsin. Taulukkoon riitti se, että tehdään viittaukset oikeisiin soluihin aiempiin taulukoihin, jolloin ne täyttyvät, kun muut taulukot on saatu valmiiksi. Ainoastaan pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot sekä tulojen ja menojen täsmäytys ovat sellaisia arvoja, jotka taulukon täyttäjällä joutuu lisäämään itse.

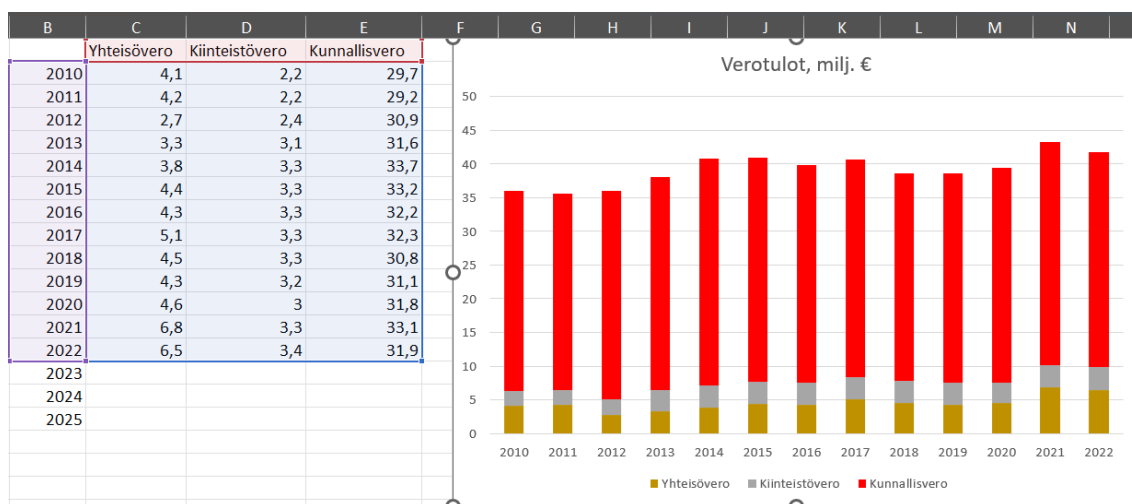
LIEKSAN KAUPUNGIN KOKONAISTULOT JA -MENOT			
TULOT		MENOT	
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	10 000	Toimintakulut	0
Verotulot	0	- Valmistus omaan käyttöön	0
Valtionosuudet	0	Korkokulut	0
Korkotuotot	0	Muut rahoituskulut	0
Muut rahoitustuotot	0	Satunnaiset kulut	0
Satunnaiset tuotot	0	Tulorahoituksen korjaukset	
Tulorahoituksen korjaukset		Pakollisten varausten muutos	
- Pysyvien vastaavien		- Pakollisten varausten lis. (+), väh. (-)	0
hyödykkeiden luovutusvoitot	xxx	- Pysyvien vastaavien	
Investoinnit		hyödykkeiden luovutustappiot	xxx
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0	Investoinnit	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	0	Investointimenot	0
Rahoitustoiminta		Rahoitustoiminta	
Antolainasaamisten vähennykset	0	Antolainasaamisten lisäykset	0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	0
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0
Oman pääoman lisäykset	0	Oman pääoman vähennykset	0
Kokonaistulot yhteensä	10 000	Kokonaismenot yhteensä	0
Täsmäytys:			
Kokonaistulot - kokonaismenot = xxx			xxx
Rahavarojen muutos - muut maksuvalmiuden muutokset = xxx			xxx

Taulukko 8. Lieksan kaupungin kokonaistulot ja -menot.

Toinen osa lopullista materiaalia oli tilinpäätösesityspohjan luominen, joka tulisi kaupungin talousjohtajan käyttöön. Esityksessä otettaisiin esiin tärkeimpiä tietoja kaupungin tilikauden ajalta. Tilinpäätösesitys on luontevin pitää diaesityksen muodossa, joten se päätettiin rakentaa PowerPointiin.

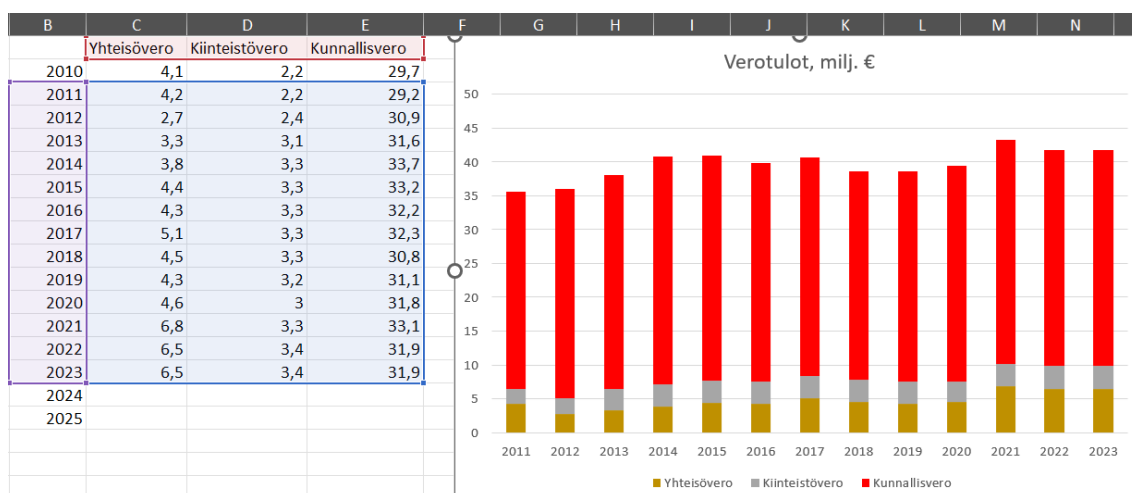
Tilinpäätösesityspohjan luomiselle päällimmäinen tavoite oli se, että talousjohtajalla ei kulu ylimääräistä aikaa tietojen etsimiseen, taulukoiden sekä muiden informaatiopohjien luomiseen, tai muuhun ylimääräiseen työhön esitystä laatiessa. Se tehostaisi esityksen luomista, sillä sen laatijan ei tarvitsisi tehdä muuta, kuin lisätä tarvittavat tiedot.

Tilinpäätösesityksen rinnalle päätettiin luoda Excel-tiedosto, jonka toimintaperiaate on seuraava: Excel-tiedostoon on luotu taulukoita, joita halutaan käyttää tilinpäätösesityksessä. Excel- ja PowerPoint-tiedostot on linkitetty toisiinsa, jolloin Excel-taulukoihin tehtävät muutokset tulevat sitä kautta näkyviin suoraan PowerPointiin. Taulukoiden ollessa koottu kompaktisti Excelliin, niiden käsittely ja informaation kerääminen on helpompaa kuin PowerPointin diojen tekeminen.

Kuva 2. Verotulojen Excel-taulukko.

Kuvassa 2 on esitetty yhden Excel-taulukon toiminta. Sarakkeille B:E on kerätty tiedot, joiden avulla saadaan Excelin funktioita käyttäen luotua verotuloja kuvaava taulukko, joka halutaan tilinpäätösesitykseen. Esityksen laatijan tulee lisätä puuttuvat tiedot seuraavalle vuodelle, jonka jälkeen kuvassa sinisellä ja violetilla merkityt data-alueet voidaan siirtää vuodella eteenpäin. Tällöin saadaan esitettyä seuraavan vuoden tiedot ja tehdä sama taulukko käyttäen uusimman tilinpäätöksen tietoja.

Kuva 3. Verotulojen taulukko sisältäen vuoden 2023 (ei todellisia lukuja).

Kuvassa 2 esitetään lopputulos siitä, kun tilinpäätösesityksen tekijä on lisännyt viimeisimmästä tilinpäätöksestä saadut luvut taulukkoon, ja siirtänyt data-alueen vuodella eteenpäin, jolloin taulukko näyttää halutut tiedot. Koska tämä Excel-tiedosto on linkitetty esityksen PowerPointiin, Excelissä tehdyt tiedot siirtyvät

suoraan myös PowerPointissa olevaan taulukkoon, eikä niitä tarvitse tehdä erikseen.

Tilinpäätösesityksen Exceliin tehdään samalla periaatteella toimivat taulukot myös tilinpäätöksen tunnusluvuista, valtionosuuksista, investoinneista sekä nettokustannuksista.

Osa tilinpäätösesityksen materiaalista on sellaista, joita kaupunki ei tuota itse vaan ne tulevat muista tiedonlähteistä, esimerkiksi Tilastokeskukselta. Tästä syystä todettiin hyödylliseksi laatia Excel-taulukoiden lisäksi PowerPointiin sellaisia dioja, joissa on kerätty yhteen erilaisia tiedonlähteitä, joita esityksen laatija tarvitsee. Tämä vähentää esityksen laatijan omaa tiedonhakua, sillä dioissa on valmiit viittaukset paikkoihin, joista niihin haettavat tiedot löytyvät.

Yleinen taloudellinen kehitys

Linkkejä yleisen taloudellisen kehityksen dioihin:

Kansantalous: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous.html

Työ, palkat, toimeentulo: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_palkat.html

Väestö: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Kuva 4. Dia yleisestä taloudellisesta kehityksestä.

Kuvassa 4 on esimerkki tällaisesta diasta. Dia on otsikoitu aiheella, joka on tärkeä käsitellä tilinpäätösesityksessä. Sen jälkeen diaan on kerätty linkkejä hyödyllisille sivuille, joista löytyy tietoa kyseisistä aihepiireistä.

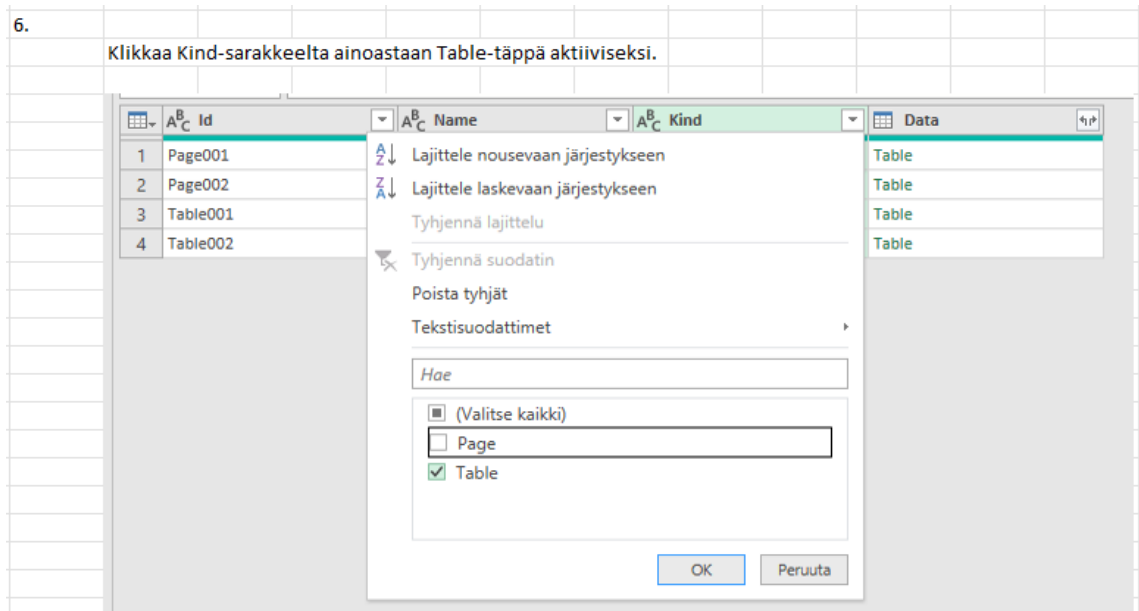
Viimeiseksi PowerPointiin lisättiin pelkkiä otsikkodioja. Diaan on merkitty otsikolla tietty aihepiiri, joka on tärkeää käydä esityksessä läpi. Tällaisia dioja

tehtiin sellaisille aihealueille, jotka talousjohtajan on helpoin käydä sanallisesti läpi, kuten tietoa yleisesti kaupungin toiminnasta tilikauden aikana sekä arviota merkittävimmistä riskeistä. Näille dioille ei todettu olevan tarvetta rakentaa tiettyä pohjaa.

4.1.5 Projektin lopetus

Koko opinnäytetyöprojektin lopetuspäivämääräksi todettiin projektisuunnitelmaa tehdessä 25.10.2023, sekä projektin lopetukseen liittyville toimille varattiin aikaa kolmen päivän verran 23.–25.10. Tähän päivämäärään mennessä sekä tilinpäätöksen taulukoiden Excel sekä tilinpäätösesitykseen liittyvät Excel- ja PowerPoint-tiedostot saatiin valmiiksi. Projektin lopetusvaiheen tärkein osa oli siitä viestintä muulle Lieksan kaupungin talousryhmälle. Koska materiaalit tulisivat heidän käyttöönsä, oli tärkeää kouluttaa materiaalia käyttävät henkilöt niiden käyttöön.

Projektin lopuksi laadittiin kattavat ohjeet siitä, kuinka Excel-tiedostoja käytetään taulukoiden rakentamiseen. Koska UDP:stä tuotuja tietoja piti käsitellä Excelissä tietyllä tavalla niiden yhteensopimattomuuden takia, ulkopuolisen henkilön olisi mahdotonta käyttää tiedostoa halutulla tavalla ilman hyvää ohjeistusta. Ohjeet laadittiin mahdollisimman pelkistetyksi sillä periaatteella, että myös tiedostoa aiemmin käyttämätön henkilö pystyisi sen ottamaan käyttöönsä. Ohjeiden laatimisen lisäksi ne käytiin läpi niitä tarvitsevan työntekijän kanssa. Näin saatiin varmistettua se, että niissä ei ilmennyt mitään sellaista, joka olisi vaikea ymmärtää sitä käyttäessä.

Kuva 5. Excel-ohjeen kuudes vaihe.

Kuvassa 5 on esitetty pieni ote laadituista ohjeista. Tiedostoon laadittiin yksitoista vaihetta sisältävät ohjeet, jotka on tehty yllä olevan kuvan mukaan kuvankaappauksia hyödyntäen. Yllä oleva vaihe liittyy siihen, kun UDP:stä pdf-tiedostona tallennettu tilinpäätöstaulukko täytyy Excelissä muokata sellaiseen muotoon, jossa se saadaan parhaiten yhteensopivaksi Excelin kanssa.

Projektin lopetusvaiheessa käytiin myös palaveri opinnäytetyön ohjaavan opettajan sekä Lieksan kaupungilla opinnäytetyön ohjaajien kanssa. Palaverissa käytiin läpi projektin läpivientiä, esiteltiin opettajalle valmiiksi saatu materiaali sekä käytiin läpi projektin lopputulosta.

Projektin viimeinen vaihe oli esitellä materiaali koko Lieksan kaupungin taloustiimille. Koska projektiin liittyvät materiaalit eivät olisi kaikkien tiimin jäsenien käytössä, kaikkia ei ollut tarvetta kouluttaa sen käyttöön. Sen esittely kaikille taloushallinnon jäsenille oli kuitenkin hyödyllistä, mikäli siihen liittyviä kysymyksiä vielä heräisi.

5 Pohdinta

5.1 Projektin tavoitteiden arviointi

Projektin tavoitteena ja sen lähtöpisteenä oli se, että tilinpäätöksen laatimista saataisiin sujuvoitettua. Tätä tavoitetta voidaan pitää onnistuneena, sillä projektin lopuksi oli luotu sellaiset materiaalit, jotka voidaan sellaisenaan ottaa käyttöön tilinpäätöksessä. Näin estetään suurin ajanhukka, joka syntyi siitä, että itse tilinpäätöstietojen luomisen sijaan jouduttiin käyttämään resursseja tilinpäätökseen liittyviin muodollisiin tekijöihin, kuten taulukoiden asetteluun, tietojen hankkimiseen ja muuhun vastaavaan.

Vähimmäistavoitteena pidettiin sitä, että tilinpäätöstaulukot saadaan valmiina pohjina tilinpäätöstä varten. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka taulukoita varten ei olisi kyetty luomaan tietynlaista automatiikkaa, jolla tiedot saataisiin suoraan siirrettyä taloushallinnon järjestelmistä Excel-pohjaan, olisi ainakin ollut käytettävissä valmiit Kirjanpitolautakunnan mallin mukaiset taulukot, joita tilinpäätöksessä olisi hyödynnetty. Tällöin ajansäästö ei olisi ollut niin huomattava, mutta sitä olisi kuitenkin syntynyt siinä, kun taulukoiden laatimiselta olisi vältytty. Tiedot olisi vain tullut siirtää kopioiden paikasta toiseen, eli taloushallinnon järjestelmästä valmiiseen taulukkoon.

Suurimmalta osin voidaan todeta, että projektissa päästiin niihin tavoitteisiin, jotka sille alussa asetettiin. Lieksan kaupungin käytössä on tämän projektin myötä tilinpäätösmateriaalit, joihin se voi siirtää tietojaan omista järjestelmistään. Vaikka käytössä olevaa dataa pitää Excelissä muokata sopivaan muotoon, tästä syntyvä ajansäästö on huomattava siihen verrattuna, että ne jouduttaisiin syöttämään käsin ja yksitellen. Yksi tämän takaava syy on esimerkiksi siinä, että samoja lukemia ja tunnuslukuja käytetään useammassa eri tilinpäätöksen taulukossa, joten esimerkiksi tuloslaskelman tiedot voidaan hakea vain kerran UDP-järjestelmästä, jolloin se Excel-kaavoja käyttäen jaetaan oikeaan muotoon eri taulukkoihin.

Yksi näkökulma, jossa täysin ei onnistuttu pääsemään projektin tavoitteisiin on se, että datan siirtoa UDP:n ja Excel-tiedoston välillä pystytty täysin automatisoimaan. Tämä johtaa siihen, että joitakin tietoja joudutaan lopulta lisäämään käsin. Ne ovat kuitenkin pelkästään yksittäisiä lukuja ja selkeästi suurin osa datasta voidaan siirtää Excel-kaavoja hyödyntäen. Se, että joitakin tietoja ei onnistuttu siirtämään johtuu siitä, miten data on UDP:ssä esitetty.

II Saamiset		0	0
Pitkäaikaiset saamiset		0	0
1. Myyntisaamiset	xxx	xxx	
2. Lainasaamiset	xxx	xxx	
3. Muut saamiset	xxx	xxx	
4. Siirtosaamiset	xxx	xxx	
Lyhytaikaiset saamiset		0	0
1. Myyntisaamiset	xxx	xxx	
2. Lainasaamiset	xxx	xxx	
3. Muut saamiset	xxx	xxx	
4. Siirtosaamiset	xxx	xxx	

Taulukko 9. Taseen saamiset.

Taulukossa 9 on esitetty ote Excel-tilikokoukosta, johon tiedot saamisista haetaan. Saamiset jaetaan taseessa pitkäaikaisiin ja lyhytaikaisiin saamisiin. UDP:ssä data on lokeroitu siten, että pitkäaikaiset sekä lyhytaikaiset saamiset esitetään omissa osioissaan, joissa itse sarake, josta kyseinen luku haetaan, on otsikoitu esimerkiksi nimellä "myyntisaamiset". Tämän takia datassa on samalla otsikolla kaksi eri kohtaa, josta tietoa tulisi hakea Exceliä hyödyntäen.

Ongelmaan yritettiin hakea ratkaisua eri tavoilla. Yhtenä ajatuksena oli rakentaa funktio siten, että ensimmäinen funktio hakisi normaalisti ensimmäisen vastaavan tulevan arvon tietyllä nimellä, kun taas lyhytaikaisten saamisten funktio etsisi vasta toisen arvon. Tämä ei kuitenkaan onnistunut sen takia, että mikäli tietyssä taseen osassa ei ollut arvoa ollenkaan, UDP ei laittanut riviä nolulle, vaan jätti nostamatta sen ollenkaan. Siksi tämä ei olisi luotettava tapa hakea tietoa.

Tähän ongelmaan ei kuitenkaan lopulta ehditty ajan puitteissa löytää ratkaisua, joten päädyttiin siihen, että tietyt kentät lisättäisiin lopulta käsin. Mikäli projektilla olisi ollut enemmän aikaa, tähän ongelmaan olisi ehkä löydetty ratkaisu Excel-

kaavoja hyödyntäen. Tätä ei kuitenkaan päätetty projektin loppupuolella priorisoida, jotta materiaali saataisiin muuten tehtyä loppuun asti.

5.2 Käytännön oppi ja projektin hallinta

Tärkein oppi, joka tämän opinnäytetyön toiminnallisen osuuden projektin aikana saatiin, oli konkreettinen projektinhallinta. Siihen liittyvät seikat, kuten riittävän tarkka aikataulutus, käytettävissä olevien resurssien hallinta, sekä sen päättäminen, mitä asioita projektin kannalta kannattaa priorisoida, oli tärkeää oppia, joista hyötyä tulevaisuudessa.

Hyvää oppia saatiin myös tiimityöskentelystä tämän kaltaisessa projektitehtävässä. Taloushallinnon organisaatiossa on tärkeä ymmärtää myös muiden työntekijöiden osa-alueita, jotta voi ymmärtää, miten heidän tietoansa ja osaamistaan voi mahdollisesti hyödyntää myös omaan tekemiseen. Vaikkei omassa jokapäiväisessä työssä suoranaisesti tarvitsisikaan tietoa muiden työtehtävistä, on hyvä pyrkiä ymmärtämään taloushallinto kokonaisuutena, jotta ymmärrys taloushallinnon eri prosesseista kasvaa.

Sen lisäksi projekti antoi hyvin konkreettista oppia talouden raportoinnista. Projektin etenemistä raportoitiin viikoittain kaupungin talousjohtajalle, jonka yhteydessä näytettiin, miten edellisellä kerralla asetettuihin tavoitteisiin on päästy, sekä miten siitä pisteestä jatketaan eteenpäin.

Koska projektin keskipisteessä oli Microsoft Office -sovellukset Excel ja PowerPoint, myös niiden parissa työskentely voidaan laskea tärkeäksi osaksi tämän projektin oppimisprosessia. Vaikka eri organisaatioilla onkin käytössä laajasti eri taloushallinnon järjestelmiä, Excel on silti tärkeä työkalu suurelle määrälle yrityksiä. Sitä voidaan myös käyttää apuvälineenä muun muassa tiedon järjestelemiseen, vaikka itse raportointiin olisikin käytössä muita ohjelmia.

Tarkkaa lukua siitä, kuinka suuri osa yrityksistä turvautuu Exceliin toiminnassaan, on vaikea löytää, mutta esimerkiksi isobritannialaisen Acuity Trainingin tuottaman kyselyn (2022) mukaan 66 % kyselyyn vastanneista käyttävät Exceliä ainakin kerran tunnissa. Taloushallinnon eri työtehtävissä datan käyttäminen on monesti avainasemassa tehtävässä onnistumiseen, joten Excel-osaaminen on tärkeä valtti muun muassa työnhaussa.

5.3 Vertailua aiempiin opinnäytetöihin

Tässä opinnäytetyössä rakennettu materiaali noudattaa Virtasen (2021) kuvausta taloushallinnon raportoinnin kehityksestä. Sitä voidaan soveltaa tähän, vaikka Virtanen kuvaa raportissaan yrityksen taloushallinnon raportoinnin kehitystä. Virtanen (2021, 27) tuo pohdinnassaan esille sen, kuinka taloushallinnon raportointi on kehittynyt siihen suuntaan, että sitä voidaan tuottaa enemmän automaattisesti manuaalisen työn sijaan. Tämä opinnäyte pohjautuu myös tähän teemaan, sillä sen tärkeimpänä tavoitteena on nimenomaan manuaalisen työn vähentäminen. Raporttien tuottamiseen käytetty aika voidaan sen sijaan priorisoida niiden analysointiin.

Virtanen (2021, 27) tuo esiin myös Excelin käytön sopivuuden talousraportointiin. Raportoinnin tuottaminen kokonaan Excelissä vaatisi paljon manuaalista työtä, mutta sen käyttäminen työkaluna muiden raportoinnin järjestelmien kanssa on toimivaa, kuten tässä opinnäytetyössä on kuvattu.

Lukkarisen opinnäytetyössä (2019, 24–25) tuo myös opinnäytetyössään esiin sen, että raporttien manuaaliseen tuottamiseen käytetty työaika on pois niiden analysoinnista. Sen lisäksi hän käsittelee esimerkiksi kuukausiraportin yhteydessä tärkeyttä raportin tiiviyyttä.

Raportoinnissa on tärkeää vetää tiettyyn kohtaan raja, kuinka syvällistä tietoa on syytä esittää riippuen sen kohderyhmästä. Liian tarkka raportointi voi viedä tehokkuutta pois siitä, mitä raportoinnilla halutaan oikeasti tuoda ilmi. Kunnan tilinpäätösraportoinnin tarkkuus on määritelty Kirjanpitolautakunnan

ohjeistuksissa, joten tälle pohdinnalle ei tilinpäätöstaulukoiden tuottamisen yhteydessä ollut tarvetta. Esimerkiksi tilinpäätöksen tuloslaskelma (taulukko 7) on kuitenkin melko pelkistetty raportti. Se esimerkiksi kertoo toimintatuottojen kokonaismäärän, mutta siitä ei näe erittelyä siitä, mistä tuotot koostuvat.

Opinnäytetyö on tehty hieman eri näkökulmasta tähän opinnäytetyöhön verrattuna, vaikka paljon yhtäläisyyksiä ja samojen aihepiirien käsittelyä luonnollisesti löytyy. Lukkarisen opinnäytetyössä pyritään löytämään kehityskohteita Kuopion kaupungin talousraportoinnissa muun muassa haastatteleamalla niitä käyttäviä henkilöitä. Tämän opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa projektin rajat ovat suppeammat, sillä se ei painotu niinkään raportoinnin sisältöön, vaan siihen, kuinka raportit tuotetaan tehokkaammin. Projektissa kehitettävä sisältö koostuu suurelta osin tilinpäätösmateriaalista, josta on tarkasti määritelty, mitä siihen kuuluu sisällyttää. Lukkarinen sen sijaan käyttää opinnäytetyössään haastatteluita hyväkseen laatiakseen raporttia siitä, kuinka kaupungin raportointia, kuten kuukausiraportointia ja osavuosikatsausta voidaan kehittää.

Lamminen (2009) on opinnäytetyössään analysoinut Kirkkonummen kunnan tilinpäätöstä kriittisenä aikana, sillä finanssikriisi ja siitä aiheutuneet maailmanlaajuiset laskusuhdanteet vaikeuttivat niin yritysten kuin kuntien taloudenhoitoa. Lamminen (2009, 39) painottaa talouden hallinnan tärkeyttä juuri tämänkaltaisia odottamattomia kriisejä silmällä pitäen.

Riskienhallinta kytkeytyy aiemmin esiin nostettuun seikkaan, jossa toivottiin manuaalisen talousraportoinnin määrän laskun mahdollistavan enemmän aikaa raportoinnin analysointiin. Kun tähän analysointiin pystytään käyttämään enemmän aikaa, raporteista ilmenevät mahdolliset riskit tulevat myös todennäköisemmin esiin.

Tässä opinnäytetyössä käsitellään samoja aiheita kuin Lammisen opinnäytetyössä. Opinnäytetyön teoriassa käydään läpi kunnan oleellisia tehtäviä käyttäen paljon lakiin pohjautuvaa kirjallisuutta, joissa samoja aiheita nousee esiin. Lammisen opinnäytetyö perustuu kirjallisuuteen, jonka pohjalta

analysoidaan Kirkkonummen kunnan tilinpäätöstä vuodelta 2007, verraten sitä kunnan aiempien vuosien tilinpäätöksiin sekä Kirkkonummen naapurikuntiin.

5.4 Haasteet ja ongelmanratkaisu

Suurin haaste projektin loppuun viennissä oli rajallinen aika, jota on jo tämän raportin aikana käsiteltykin. Riskinä oli se, että projektille ennalta määritellyn aikaikkunan aikana ei olisi ehditty joko suunnitella materiaalia riittävästi, tai sen rakentamiseen ei olisi ollut kylliksi aikaa. Tämän takia oli tärkeää, että heti alusta alkaen projektin aikatauluun panostettiin, jotta riskit minimoitaisiin.

Rajallinen aika johti siihen, että kaikkeen ei lopulta löydetty sopivaa ratkaisua, kuten esimerkiksi luvussa 5.1 kuvattiin. Haasteet olisivat todennäköisesti olleet ratkaistavissa, mikäli niihin olisi paneuduttu enemmän. Yksi vaihtoehto olisi voinut olla myös raportointijärjestelmä UDP:n räätälöinti sellaiseen muotoon, että sen esittämä data olisi paremmin käytettävissä materiaalia varten. Tämä olisi vaatinut pyynnön tekemistä järjestelmäntarjoajalle tiettyä rahasummaa vastaan. Tätä vaihtoehtoa ei näissä puitteissa lähdetty viemään eteenpäin. On myös mahdollista, että ratkaisu olisi löytynyt pelkästään Excelin toimintoja hyödyntäen, mutta sitä ei onnistuttu löytämään.

5.5 Kehitysideat tulevaisuutta varten

Yksi projektin osa-alue, johon jouduttiin käyttämään suhteellisen paljon aikaa, oli järjestelmien käytön opettelu. Mikäli projektia olisi lähtenyt työstämään sellainen henkilö, jolla olisi ollut jo valmiiksi kokemusta työskentelystä kaupungin taloushallinnosta ja kyseisten järjestelmien käytöstä, olisi tehtävän kimppuun päästy paljon nopeammin. Mutta tämä toimeksianto suoritettiin ulkopuolisen tekijän toimesta, joten tähän osuuteen hukkaantui aikaa. Tämän osuuden olisi voinut suorittaa tehokkaammin ja järjestelmällisemmin, jotta olisi jäänyt enemmän aikaa esimerkiksi aiemmissa luvuissa mainittujen ongelmien ratkaisuun.

Materiaalin kehittämisessä liikuttiin paljon niiden rajoitusten varassa, joita taloushallinnon järjestelmä UDP sille asetti. Mikäli projektissa olisi saatu kokonaan vapaat kädet ja esimerkiksi rahoitusta olisi voitu tarjota, UDP:n palveluntarjoajalta olisi todennäköisesti pystytty pyytämään paremmin räätälöityä tuotetta, jolloin olisi voitu esimerkiksi tuoda raportit paremmassa muodossa Excel-käyttöä varten. Tosin tässä tilanteessa olisi ollut syytä pohtia myös sitä, että saataisiinko raportit tuotua suoraan järjestelmästä sellaiseen muotoon, joka sopisi suoraan tilinpäätökseen, eikä tarvitsisi käyttää Exceliä ollenkaan välikappaleena.

Yksi huolenaihe materiaalia kehittäessä oli sen jatkuvuuden varmistaminen. Vaikka se saatiin testiajoissa toimimaan oikealla tavalla, oli vaikea saada varmistusta sille, että se tulisi jatkossakin toimimaan toivotulla tavalla. Materiaalia testattiin paljon mm. eri vuosien dataa syöttämällä, jotta kaikki mahdolliset ongelmakohdat pystyttäisiin ottamaan huomioon. Yksi haaste tulevaisuudessa voi olla se, jos UDP:n toimintaan tehdään muutoksia, jotka vaikuttaisivat siihen, miten raportit tuodaan ulos PDF-muodossa. Laadittu Excel-materiaali ei tässä tilanteessa luultavasti enää toimisi, vaan siihen jouduttaisiin tekemään muutoksia sopeuttamaan se uusille raporteille.

5.6 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä käytettiin dataa Lieksan kaupungin taloushallinnon järjestelmistä. Se tarkoittaa sitä, että opinnäytetyön projektiosuudessa on käytetty dataa, jotka eivät ole vielä siinä vaiheessa olleet julkisessa tiedossa. Esimerkiksi tilinpäätöksen taulukoita on mallinnettu uusimmilla tiedoilla taseesta ja tuloslaskelmasta. Näitä tietoja ei ole kuitenkaan käsitelty tässä opinnäytetyössä, vaan taulukot on esitetty ilman arvoja.

Laaditun materiaalin luotettavuus edellyttää sitä, että kaupungin taloushallinnon järjestelmästä tuodut tiedot ovat oikeita. Taulukot sisältävät suurimmalta osin sellaista tietoa, jotka tuodaan suoraan järjestelmästä sellaisenaan. Kuitenkin

taulukkoa kaupungin kokonaistuloista ja menoista ei pysty tuomaan järjestelmästä suoraan, vaan se on rakennettu käyttäen Excelin kaavoja sekä viittauksia aiempiin taulukkoihin. Jotta nämä kaavat toimivat oikein ja näyttävät todellisuutta vastaavat arvot, on järjestelmästä tuotujen tietojen myös oltava oikeita, sillä muuten ne ovat virheelliset. Tilinpäätösprosessissa on kuitenkin syytä suhtautua taulukoiden lukuihin kriittisesti eikä sokeasti liittää niitä tilinpäätökseen sellaisenaan, vaan ne on syytä varmistaa.

Opinnäytetyön teoriassa on käytetty paljon lakeja sekä lakiin perustuvaa kirjallisuutta. Koska lait muuttuvat, on syytä varmistaa, että käytetään aina uusinta lähdettä, eikä vahingossa esimerkiksi viitata sellaisiin lain pykäliin, jotka ovat sittemmin poistuneet laista. Kun opinnäytetyössä on käytetty lakeja lähteenä, on viitattu aina uusimpaan lakiin, joka on haettu Finlexin sivuilta. Opinnäytetyössä on kuitenkin käytetty vanhempaa kirjallisuutta esimerkiksi 2000-luvun alkupuolelta. Tällaista kirjallisuutta käytettäessä on varmistettu, että ei esitetä sellaista tietoa, joka on vanhentunut, kun lakeja on uusittu.

Lähteet

- Anttiroiko, A., Haveri, A., Karhu, V., Ryyänen, A., Siitonen, P. 2007. Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy.
- Averio, P., Koskinen, A. & Laesterä, E. 2019. Kuntien talous ja rahoitus. Keuruu. Otavan Kirjapaino.
- Kirjanpitolautakunta. 2020. Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta.
- Korento, S., Ylitalo, M-L. 2022. Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio ja -suunnitelma. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.
- Kuntalaki 410/2015.
- Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 618/2021.
- Lamminen, S. 2009. Kuntalaislähtöinen talousohjaus. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3392/Lamminen_Salla.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Lauslahti, S. 2003. Menestyvä kunta. Vantaa. Dark Oy.
- Lieksan kaupunki. 2023. Lieksan kaupungin toimintakertomus ja tilinpäätös 2022.
- Lukkarinen, K. 2019. Kuopion kaupungin tiedolla johtamisen tarpeet taloushallinnon näkökulmasta. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/167027/Lukkarinen_Katariina.pdf?sequence=2&isAllowed=y.
- Maury, M., Peltola, E. & Valkamo, J. 2021. Vaikuttava kuntastrategia. Kisspublishing.
- Myllyntaus, O. 2002. Kuntatalouden ohjaus. Helsinki. Hakapaino Oy.
- Perusopetuslaki 628/1998.
- Richardson, Ben. 2022. Excel Facts & Statistics: Original Research.
<https://www.acuitytraining.co.uk/news-tips/new-excel-facts-statistics-2022/>. 2.11.2024.
- Suomen Kuntaliitto. 2021. Kuntatalous – Monen muuttujan summa. Helsinki.
- Suomen Kuntaliitto. 2022. Sote-uudistus pienentää kunnallisveroa historiallisesti, yllättävän moni kunta laskee kiinteistöveroaa.
<https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2022/sote-uudistus-pienentaa-kunnallisveroa-historiallisesti-yllattavan-moni-kunta>. 13.12.2024.
- Suomen Kuntaliitto. 2023. Valtionosuudet. <https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-talous/kuntatalous-ja-valtio/valtionosuudet>.
- Suomen Kuntaliitto. 2022. Verotus. <https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus>. 14.12.2024.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Säilä, E., Hellén-Toivanen, P., Pakkanen, K., Kääriäinen, A., & Urrila, A. 2008. Kunnan hallinto, talous ja valvonta. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2025. Vuosikate. <https://stat.fi/meta/kas/vuosikate.html>. 28.3.2025.
- Toikko, T., Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere. Tampereen Yliopistopaino.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

- Valtiokonttori. 2025. Kuntatalouden ABC.
<https://www.tutkihallintoa.fi/kuntatalouden-abc/>. 28.3.2025.
- Valtiovarainministeriö. 2015. Kuntien itsehallinnolliset tehtävät ja niiden laajuus.
[https://vm.fi/documents/10623/1083563/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+\(raportti\)/faede779-17c3-4971-8feb-629f70545c2c/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+\(raportti\).pdf?t=1446620191000](https://vm.fi/documents/10623/1083563/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+(raportti)/faede779-17c3-4971-8feb-629f70545c2c/Kuntien+itsehallinnolliset+teht%C3%A4v%C3%A4t+ja+niiden+laajuus+(raportti).pdf?t=1446620191000).
- Valtiovarainministeriö. 2024. Kuntien tehtävät ja toiminta. <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>. 13.12.2024.
- Verohallinto. 2022. Luettelo kuntien ja seurakuntien tuloveroprosenteista vuonna 2023. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/paatokset/47465/kuntien-ja-seurakuntien-tuloveroprosentit-vuonna-2023/>. 13.12.2024.
- Vilka, H., Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino.
- Virtanen, J-P. 2021. Taloushallinnon raportoinnin kehitys. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/497509/Virtanen_Juha-Pekka.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

Liite 1

Excel-materiaalin käyttöohje

1. Lataa UDP:stä haluttu raportti **senttien tarkkuudella**.

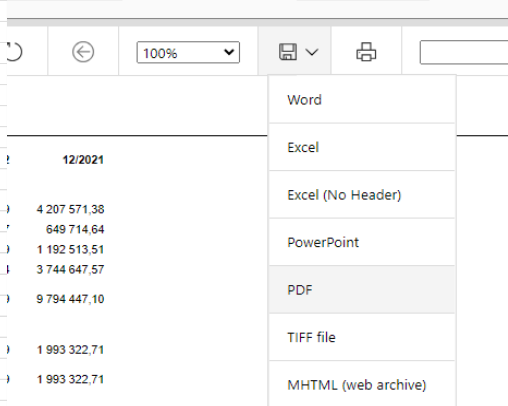
Home > 422 Lieksa yhdistelty > Yhdistelty tuloslaskelma

Kausi: 12 Vuosi: 2022

Erittely yhteisöittäin: Ei Tunnuslukulaskenta: Kyllä

Asetukset: Ei tilierittelyä, senttien tarkkuus Raportin muoto: Viralliskaava

2. Tallenna raportti pdf-tiedostona.

12/2021

4 207 571,38

649 714,64

1 192 513,51

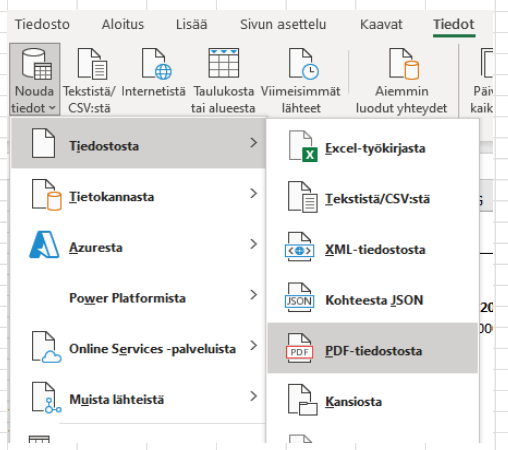
3 744 647,57

9 794 447,10

1 993 322,71

1 993 322,71

3. Nouda tiedot Exceliin: Tiedot -> Nouda tiedot -> Tiedostosta -> PDF-tiedostosta.

Tiedosto Aloitus Lisää Sivun asettelu Kaavat Tiedot

Nouda tiedot

Tiedostosta

Tietokannasta

Azuresta

Power Platformista

Online Services -palveluista

Muista lähteistä

Excel-työkirjasta

Tekstistä/CSV:stä

XML-tiedostosta

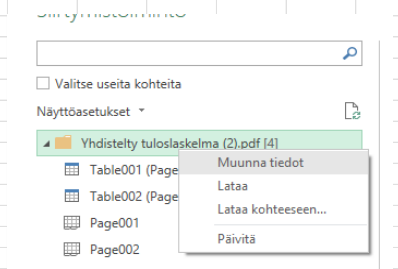
Kohteesta JSON

PDF-tiedostosta

Kansiosta

4. Valitse ladattu tiedosto ja klikkaa "Tuo".

5. Klikkaa oikealla ladattua kansiota ja valitse "Muunna tiedot".

Yhdistelty tuloslaskelma (2).pdf [4]

Table001 (Page

Table002 (Page

Page001

Page002

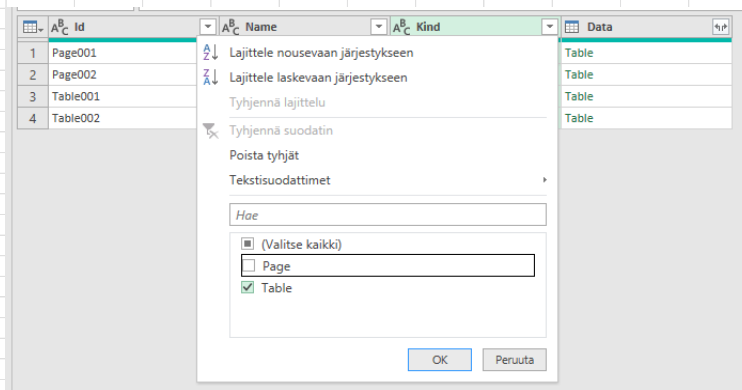
Muunna tiedot

Lataa

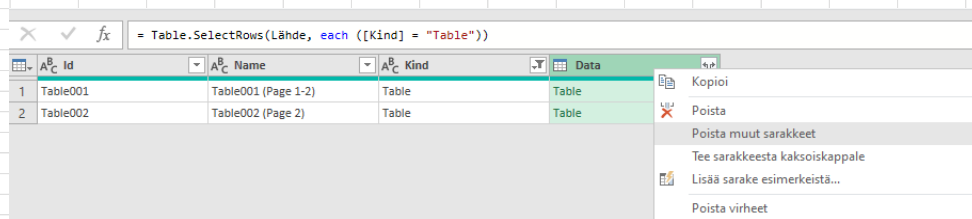
Lataa kohteeseen...

Päivitä

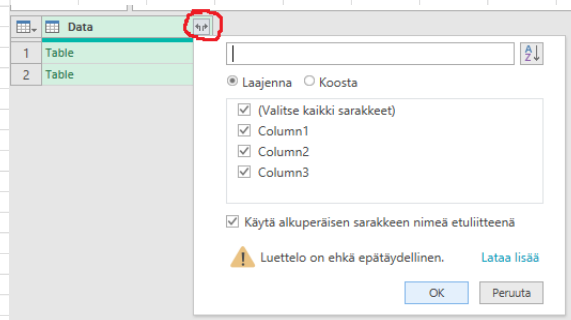
6. Klikkaa Kind-sarakkeelta ainoastaan Table-täppä aktiiviseksi.

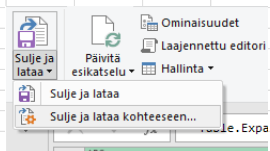
7. Klikkaa oikealla Data-saraketta ja valitse "Poista muut sarakkeet".

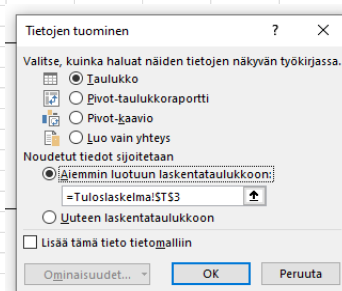
8. Klikkaa ympyröityä kuvaketta ja laajenna kaikki sarakkeet.

9. Klikkaa "Sulje ja lataa" (alempi laatikko) -> "Sulje ja lataa kohteeseen".

10. Valitse "Aiemmin luotuun laskentataulukkoon" ja klikkaa punaisella merkittyä ruutua -> "OK".

11. Kopioi taulukko Wordiin maalaamalla se Excelissä -> kopioi -> liitä kuvana